

Enhet for serviceutvikling

God ivaretagelse av meddommere

Rapport – utviklingstiltak utarbeidet av pilotdomstoler og
Domstoladministrasjonen 2016/2017

Du er innkalt
som meddommer...

Forord

I januar 2016 igangsatte Domstoladministrasjonen et samarbeid med fire pilotdomstoler om å utvikle tiltak for å ivareta meddommerne bedre. Det ble også etablert en tverrfaglig arbeidsgruppe i DA for å støtte prosessene.

Denne rapporten beskriver arbeidet og erfaringene som er gjort, og gir anbefalinger om veien videre.

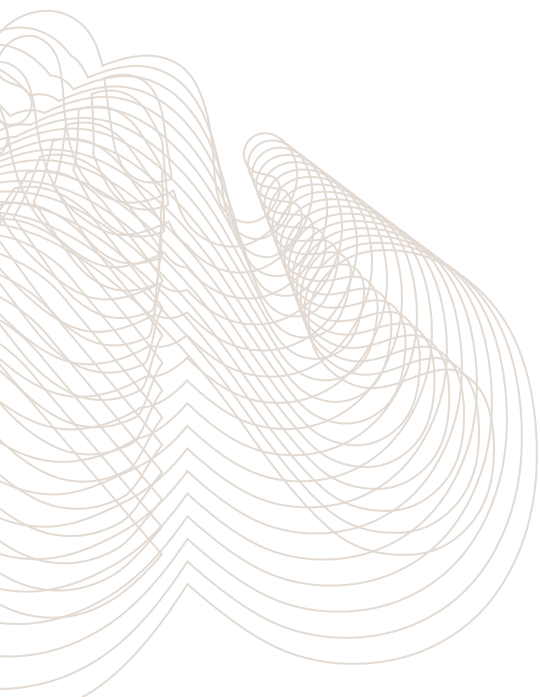
Trondheim 10. mai 2017

Sven Marius Urke
direktør

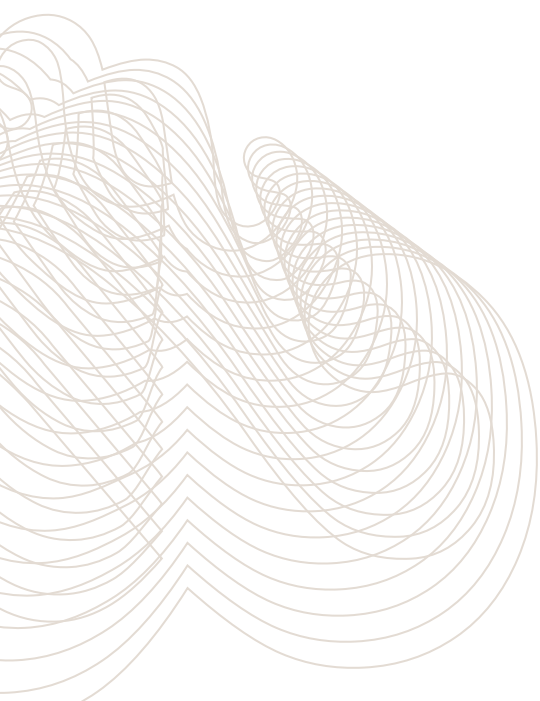
Kersti Fjørstad
avdelingsdirektør

Innhold

Forord	2
Sammendrag.....	5
Meddommerarbeidet i GRECO-rapport 2017	6
Meddommerordningen i Norge.....	6
Bakgrunn og mål for arbeidet.....	7
Tiltakene	9
Tiltak rettet mot kommunene.....	9
1. Informasjonsmøter mellom kommuner og domstoler.....	9
2. Etablering av kontaktpersoner i kommunene for videre oppfølging og samarbeid i jordskifterettene.....	10
3. Videreutvikling av meddommerportalen og LOVISA og informasjonen fra DA til kommunene.....	10
4. Informasjonsside for kommunene på www.domstol.no/meddommervalg	11
Tiltak rettet mot meddommere:	12
5. Verdibasert animasjonsfilm for meddommere i straffesaker	12
6. Meddommersamlinger i domstolene.....	12
7. Evaluering av meddommersamlinger – nasjonalt.....	13
8. Digital informasjonsløsning for meddommere – nye nettsider for meddommere.....	15
9. E-læring for meddommere	15
10. «Veiledning til meddommere» – revidert versjon.....	15
11. «Sju spørsmål og svar for deg som skal døma» – informasjonsbrosjyre.....	16
12. Informasjonsskriv til arbeidsgiver	16
13. Nye nettsider for jordskiftemeddommere og «Meddommere i jordskifteretten».....	16
– ny informasjonsbrosjyre for nye meddommere	
Interne tiltak i domstolene:.....	17
14. Internt seminar med fokus på rutineutvikling.....	17
15. Rapport fra Bergen og Nordhordland tingretter om «God ivaretagelse av meddommere».....	17
16. Rutineutvikling og intern arbeidsflyt i jordskifterettene	18
17. Praktisk tilrettelegging i jordskifteretten - kommunekontakt.....	18
18. Kartlegging av rutiner og tiltak for meddommere i domstolene	18

Andre tema og tiltak diskutert i arbeidet	19
1. Sikkerhetsrutiner	19
2. Rutiner for meddommere i særlig belastende saker	20
3. Digitale tiltak – SMS-varslng til meddommere	20
4. Meddommernes reiseregninger	20
5. Etiske retningslinjer for meddommere	20
6. Digitale tiltak – Sikker dokumentutveksling	20
7. Representativt utvalg	21
8. Sjekk av strafferettslig og økonomiskandel	21
Veien videre	21
1. Kartlegging av behov i domstolene	21
2. Kartlegging av behov i kommunene	21
3. Bedre informasjon og kommunikasjon mellom DA, domstolene og kommunene	22
4. Anbefalt opplegg for nye meddommere	22
5. Samlinger for meddommere	22
6. Fulldigitalisert kommunikasjon	22
7. Lik praksis for utsending av dokumenter til meddommerne	22
8. Regelendring – domstoloven § 69	22
Vedleggsliste	23

Sammendrag

Det er ansett som en garanti for rettssikkerheten at borgerne har medbestemmelse og kan uttrykke sin rettsoppfatning ved å dømme i straffesaker.

I januar 2016 iverksatte Domstoladministrasjonen (DA) et samarbeid med fire pilotdomstoler for å styrke domstolenes ivaretagelse av meddommere. Denne rapporten beskriver arbeidet og erfaringene som er gjort i pilotdomstolene og DA, og gir anbefalinger om veien videre.

Den bærende tanken i arbeidet har vært at «en trygg meddommer er en god meddommer»¹, og at trygghet skapes gjennom informasjon og kunnskap.

Brukerundersøkelser viste at meddommere trenger mer kunnskap for å bli trygge i rollen. Arbeidet i pilotdomstolene bekreftet at behovet for informasjon er stort både hos meddommerne og hos kommunene som skal velge dem. I realiteten er det bare domstolene og DA som sitter på denne kunnskapen og kan formidle den riktig og presist. Svært mange av de tiltakene vi har gjennomført, og produktene som vi har utviklet, er knyttet til kommunikasjon og informasjon. Det overordnede målet med arbeidet har vært å trygge meddommerne i rollen og tilrettelegge for at de kan løse oppgaven sin best mulig.

Det har videre vært et mål å tilrettelegge bedre for kommunene. Det er kommunene som velger meddommere. For å løse denne oppgaven godt og effektivt er de avhengige av god kommunikasjon og samhandling med domstolene og DA.

Arbeidet har også fokusert på at domstolene trenger bedre verktøy for å kommunisere med meddommerne.

Arbeidsmåten har vært at tiltak har blitt diskutert, besluttet, utviklet, gjennomført og evaluert fortløpende. Tiltak og produkter som er utviklet, har kontinuerlig blitt delt gjennom intranett og i e-poster for å motivere andre domstoler til å iverksette lignende tiltak. Arbeidet har også blitt dekket i domstolmagasinet «Rett på sak» og i andre medier, blant annet NRK.

Tiltakene vi har arbeidet med, kan naturlig deles i tre grupper:

- Tiltak rettet mot kommunene
- Tiltak rettet direkte mot meddommerne
- Interne tiltak i domstolene

Vår erfaring er at det er fullt mulig både for domstolene og DA å oppnå store forbedringer og resultater gjennom enkle og lite ressurskrevende tiltak. Samtidig har arbeidet avdekket noen utfordringer som bør adresseres i god tid før neste meddommervalg i 2020.

Ambisjonen for det videre meddommerarbeidet i domstolene og DA bør være å utvikle et ensartet og profesjonelt opplegg for å ivareta meddommerne og tilrettelegge for kommunenes valg av meddommere. Et slikt enhetlig og helhetlig opplegg vil effektivisere arbeidet i domstolene.

Vi håper at arbeidet som er gjort, og denne rapporten, kan bidra til at domstolene og DA sammen kan innfri denne ambisjonen steg for steg.

¹ Fra vitnestøtteordningen: «Et trygt vitne er et godt vitne»

Meddommerarbeidet i GRECO-rapporten fra 2017

GRECO (Europarådets antikorrupsjonsorgan) sin rapport 2017 om korrupsjon i nasjonalforsamling, domstoler og påtalemyndighet i Norge, omhandlet blant annet anbefalinger om å styrke meddommeres bevissthet omkring etikk og interessekonflikter, og styrke veiledningen av meddommerne.

GRECO-rapporten anser anbefalingene for meddommere som fulgt opp på en tilfredsstillende måte gjennom meddommerarbeidet i 2016. GRECO anerkjenner altså meddommerarbeidet i pilotdomstolene og DA fra 2016 som betydningsfullt for antikorrupsjonsarbeidet. Les mer om GRECOs vurdering av meddommerarbeidet i domstolene og DA i GRECO-rapporten punkt 39–41.

Meddommerordningen i Norge

Det er ansett som en garanti for rettssikkerheten at borgerne har medbestemmelse og kan uttrykke sin rettsoppfatning ved å dømme i saker for domstolene.

For over hundre år siden bestemte Stortinget at uavhengige borgere (lekdommere) skulle bruke sitt skjønn og sin sunne fornuft til å avgjøre skyld i straffesaker. Det er altså et alminnelig rettsprinsipp i Norge at man skal dømmes av sine likemenn. Lekfolk spiller derfor en viktig rolle i vårt rettssystem.

Lekdommerne har samme ansvar og myndighet som fagdommerne i den enkelte sak. Det er ikke noe krav til lekdommernes faglige bakgrunn.

Lekdommere deltar i straffesaker i tingretten og lagmannsretten der skyldspørsmålet skal avgjøres eller det skal utmåles straff for alvorlige forbrytelser. Det kan også være lekdommere i enkelte sivile saker og i jordskifteretten.

Fordi jordskifteretten er en særdomstol, skal jordskifteretten oppnevne meddommere som er kyndige i det saken gjelder. Dette til forskjell fra de alminnelige domstolene, der meddommerne trekkes tilfeldig fra meddommerutvalget. I Høyesterett er det ikke lekdommere.

Det er kommunene som velger lekdommere. Valget gjøres hvert fjerde år, og nye meddommere til domstolene ble valgt 1. januar 2017.

På domstolenes nettsider ligger mer informasjon om lekdommere:

Tingrettene og lagmannsrettene: www.domstol.no

Jordskifterettene: www.jordskifte.no

Foto: Cathrine Dillner Hagen

² Vitnestøttevirksomheten i norske domstoler ble etablert i 2006, først gjennom pilotarbeid i Trondheim og Oslo. Ordningen er nå landsdekkende. Per 2017 møter 85 % av vitnene i domstoler som tilbyr vitnestøtte.

³ «Handlingsplan for serviceutvikling i domstolene og Domstoladministrasjonen – Sannhetens øyeblikk» er vedlegg til denne rapporten.

Bakgrunn og mål for arbeidet

Lekmannsprinsippet står som nevnt sterkt i den norske rettsstaten. Til sammen har vi nesten 50 000 leddommere i Norge. Det forventes at hvert medlem skal gjøre tjeneste i to saker per år. Det er en utbredt oppfatning at det store leddommerinnslaget i norske domstoler bidrar vesentlig til at norske domstoler har høy tillit i befolkningen. Det er ansett som en garanti for rettssikkerheten at borgerne har medbestemmelse og kan uttrykke sin rettsoppfatning ved å dømme i straffesaker. For at leddommerordningen skal beholde sin legitimitet og fortsatt bidra til samfunnets tillit til domstolene, må domstolene ivareta meddommerne på en profesjonell og systematisk god måte.

Da lagdommer Per Jordal holdt tale under premierefesten for filmen «Hva vil det si å være meddommer?», sa han at en viktig ambisjon med filmen var «å slå ein høgare himmel over meddommarane». Utsagnet oppsummerte godt en grunnleggende motivasjon for hele meddommerarbeidet: å sette fokus på og løfte fram den viktige samfunnsoppgaven meddommerne utfører.

Erfaringene fra vitnestøttevirksomheten i domstolene² er at «Et trygt vitne er et godt vitne». Vi mener at samme grunntanke gjelder for ivaretagelse av meddommere; «En trygg meddommer er en god meddommer». Meddommere trenger informasjon og kunnskap for å bli trygge i rollen. Brukerundersøkelser viser at meddommerne ønsker mer informasjon om hva rollen innebærer, og hva domstolene og samfunnet forventer av dem.

Det er bare domstolene og DA som sitter på slik informasjon og kan gi den videre. Det er derfor en viktig oppgave for DA å støtte domstolenes arbeid med å informere og ivareta meddommerne.

«Handlingsplan for serviceutvikling i domstolene og Domstoladministrasjonen – Sannhetens øyeblikk» (2015)³ har dannet grunnlaget for meddommerarbeidet som er beskrevet i denne

rapporten. «God ivaretagelse av meddommere» og «Informasjonsutvikling til utvalgte brukergrupper» er de to aktuelle handlingspunktene fra planen. Målsettingene for disse to handlingspunktene var henholdsvis «God ivaretagelse av meddommere» og «Utbedre god informasjon til spesifiserte brukere».

For å følge opp «Handlingsplan for serviceutvikling i domstolene og Domstoladministrasjonen – Sannhetens øyeblikk», og som forberedelse til nytt meddommerutvalg for fire år fra 1. januar 2017, ble det i januar 2016 igangsatt et samarbeid mellom DA og fire pilotdomstoler for å utvikle tiltak for å ivareta meddommerne bedre. Det ble også etablert en tverrfaglig arbeidsgruppe i DA for å støtte prosessene.

Arbeidet inngår i det systematiske kvalitetsutviklingsarbeidet i domstolene, som er nærmere beskrevet i Kvalitetsrammeverk for utvikling (KRUT). Brukerorientering, omdømme og tillit er sentrale fokusområder i KRUT. Systematisk arbeid med ivaretagelse av meddommere er nødvendig for å sikre at domstolene innfrir de kvalitetskriteriene KRUT har definert innenfor disse fokusområdene.

Denne rapporten beskriver arbeidet pilotdomstolene og DA har gjennomført, og gir anbefalinger til videre arbeid for å styrke ivaretagelsen av meddommere.

Målene for arbeidet vi har utført, har vært å

- bedre informasjonen til meddommerne
- bedre de interne rutineene i domstolene
- øke kvaliteten på valget i kommunene
- bedre kommunikasjonen og samhandlingen mellom kommunene, domstolene og DA

Arbeidsmåten - deling av erfaringer

Pilotdomstolene og DA har hatt en åpen prosess hvor tiltakene har blitt drøftet, besluttet, utviklet og gjennomført underveis. Tiltakene delte seg naturlig inn i disse kategoriene: informasjon til meddommere, informasjon til kommuner og interne rutiner i domstolene.

Tiltak, produkter og erfaringer har fortløpende blitt delt på intranett og gjennom e-poster for å motivere og inspirere andre domstoler til å gjennomføre tilsvarende tiltak. Arbeidet har også vært omtalt i domstolsmagasinet «Rett på sak» og i andre medier, blant annet NRK.

Mer detaljert informasjon om tiltakene enn det som er beskrevet i denne rapporten, er tilgjengelig på domstolenes intranett, slik at domstolene enkelt kan finne dem ved oppslag.

For å sikre god informasjon og inspirasjon utviklet DA en kommunikasjonsplan som hadde følgende mål:

- Meddommerne skal være kjent med sin rolle, sine plikter og sine rettigheter.
- Kommunene skal være kjent med sin rolle og sine plikter ved meddommervalg og oppfølging i perioden.
- Domstolene skal være kjent med sine oppgaver knyttet til valg av meddommere.
- Domstolen skal legge til rette for gode arbeidsforhold for meddommerne og sørge for at de forstår sin rolle.
- DA skal sikre en god prosess og samhandling mellom de ulike aktørene ved valg av meddommere og sørge for relevant informasjon til aktørene.

Deltakere

Følgende deltakere har vært med i meddommerarbeidet som er beskrevet i denne rapporten:

Gulating lagmannsrett

Magni Elsheim, førstelagmann
Henriette Hinna, seksjonssjef
Janicke Vognstølen, rådgiver
Per Jordal, lagdommer

*Bergen tingrett

Kari Johanne Bjørnøy, sorenskriver
(domstolleder t.o.m. 31.12.2016)
Arne Henriksen, sorenskriver
(domstolleder f.o.m. 1.1.2017)
Ingjerd Espe, seniorrådgiver

*Nordhordland tingrett

Håkon Rastum, sorenskriver
(domstolleder t.o.m. 31.12.2016)
Annette Karin Johansen, administrasjonssjef
Gunnar Rode Torvund, tingrettsdommer

*Sammenslått til Bergen tingrett fra 1.1.2017

Meddommere

Mette Eikås
Thorbjørn Kaland

Haugalandet og Sunnhordland jordskifterett

Oddmund Roalkvam, jordskiftetsleder
Audun Bruflot, jordskiftedommer
Iselin Bakkane, førstekonsulent
Jan Ottar Wiik, jordskiftedommerfullmektig
Jan Vidar Kannelønning, overingeniør
Knut Sveinung Kleppa, jordskiftedommer
Linda Kristin Hatlevik, førstekonsulent
Magnus Ilstad Svandal, overingeniør
Steinar Ingebrigtsen, overingeniør
Terje Olav Bakke, overingeniør
Åse-Berit Nytun, jordskiftedommerfullmektig

Domstoladministrasjonen (DA)

Kersti Fjørstad, avdelingsdirektør
Camilla Barø, seniorrådgiver
Espen Eiken, seniorrådgiver
Hilde Wahl Moen, seniorrådgiver
Iwar Arnstad, seniorrådgiver
Jenny Melum, seniorrådgiver
Mats Berg, seniorrådgiver

Tiltakene

Rapporten beskriver 18 tiltak for god ivaretagelse av meddommere. Tiltakene er delt inn i 3 kategorier:

- Informasjon til kommunene
- Informasjon til meddommere
- Interne rutiner i domstolene

Kommunene gjennomfører valg av meddommere og melder meddommerne inn til domstolene i det antallet domstolene har bedt om. Domstolene og DA må derfor ha god samhandling med kommunene. Flere av tiltakene som beskrives i denne rapporten, har til hensikt å bedre informasjonen til kommunene. Videre har hensikten vært å bedre samhandlingen mellom kommunene, domstolene og DA for å oppnå en god og effektiv prosess.

Vi har lagt til grunn at god informasjon og dialog med kommunene om meddommerutvalgene også vil føre til større forståelse og økt bevissthet omkring dette viktige vervet, og dermed en bedre prosess for å sikre valg av gode og egnede kandidater til vervet.

I underkant av 50 000 borgere er valgt til å være meddommere i domstolene. Meddommerne bør kjenne sin rolle best mulig og bli ivaretatt på en måte som gjør at de blir trygge i rollen. Meddommerne må kjenne sine plikter og rettigheter, sine oppgaver og sitt ansvar. Informasjonstiltak for meddommere av både praktisk og bevisstgjørende art har blitt utviklet og gjennomført. Flere av tiltakene er digitale.

Mange av tiltakene har som en ekstragevinst at de bidrar til økt kunnskap om rettssystemet i Norge.

Gode brosjyrer og informative filmer er viktig, men ikke nok dersom møtene mellom domstolene og meddommerne i den enkelte sak ikke er gode. Pilotdomstolene i prosjektet har derfor sett på kommunikasjonen og møtet mellom meddommerne og domstolene i den enkelte sak og utviklet interne rutiner. Rutinene tar sikte på å sikre en mest mulig ensartet praksis for meddommere når de gjør tjeneste i domstolene. Andre domstoler kan bruke eller la seg inspirere av de interne rutinene som pilotdomstolene har utarbeidet.

Presentasjonen av tiltakene er bygget opp som en beskrivelse av tiltaket, erfaringene med tiltaket og til slutt våre anbefalinger.

Tiltak rettet mot kommunene

1. Informasjonsmøter mellom kommuner og domstoler

I mars 2016 ble det avholdt et møte mellom domstolene i Bergen (Gulating lagmannsrett, Bergen tingrett og Nordhordland tingrett) og de 20 kommunene som omfattes av de to tingrettenes domssogn. Formålet med møtet var å informere om hvilke krav domstoloven stiller til dem som skal velges som meddommere og lagrettemedlemmer, og hvilke frister som gjelder for prosessen, samt å opprette en dialog med kommunene om hvordan de kan kontrollere at kandidatene fyller disse kravene, hva man gjør når det oppstår endringer underveis i valgperioden mv.

Møtet viste seg å være svært nyttig både for kommunene og domstolene. Til stede på møtet var representanter for administrasjonen i kommunene, de tre domstollederne og saksbehandlere fra domstolene samt representanter for DA. Møtet varte i omtrent tre timer og bestod av forberedt informasjon fra domstollederne, uformell tilbakemelding fra kommunene om erfaringer fra innværende periode samt spørsmål/svar og diskusjon.

Det ble opprettet kontakt mellom kommuner og domstoler som senere også ble benyttet til å avklare spørsmål underveis i valgprosessen. Bergen tingrett og Nordhordland tingretts domskrets, nå nye Bergen tingrett, utgjør samlet 20 kommuner med alt fra flere hundre tusen innbyggere til noen få hundre. Et slikt møtepunkt ga også de ansatte i kommunene som arbeider med meddommerspørsmål, et grunnlag for å etablere et faglig samarbeid. Det ble utarbeidet en presentasjon som ble brukt i møtet, og som er tilgjengelig på domstolenes intranett til bruk for andre domstoler som ønsker å gjøre det samme.

Basert på erfaringen fra møtet og tilbakemeldingene fra kommunene som deltok, vil pilotdomstolene anbefale domstoler i første- og anneninstans å avholde slike møter med kommunene. Møtene bør finne sted i god tid før kommunene starter prosessen med å velge lekdommere for en ny fireårsperiode. Siden kommunene har frist til 1. juli med å gjennomføre valget, bør et slikt møte avholdes senest på nyåret før nevnte frist. Fordi kommunene skal velge meddommere til både tingrett og lagmannsrett, er det hensiktsmessig å invitere kommunene til et felles møte der begge instanser er representert. Kommunene hadde gjennomgående lite kunnskap om forskjellen på tingrett og lagmannsrett og hva som er forventningene til meddommerne i de ulike instansene.

Kommunene velger meddommere med fire års mellomrom. Et formål med møtene bør og kan derfor være å informere og minne kommunene om hvordan valg og innrapportering skal foregå.

2. Etablering av kontaktpersoner i kommunene for videre oppfølging og samarbeid i jordskifterettene

I april 2016 sendte Haugalandet og Sunnhordland jordskifterett (også kalt «jordskiftepiloten» i denne rapporten) ut informasjonsskriv til alle kommuner med en kort opplisting over hvem som kan være egnet som jordskiftemeddommere. I dette skrevet ble kommunene minnet om valget som skulle være gjennomført innen 1. juli 2016.

Som en oppfølging av skrevet sendte jordskifteretten ut en e-post til alle kommuner med mer utfyllende informasjon, der jordskifteretten ba om navn på en kontaktperson og svar på noen spørsmål, for eksempel hvordan meddommervalget foregår, og om det er noen form for oppfølging/kontroll i løpet av perioden. Noen kommuner/kontaktpersoner ble kontaktet på telefon i ettertid.

Som et resultat av dette ble det laget en liste med navn på kontaktperson for hver kommune med stillingsbetegnelse, telefon og e-postadresse. Slik fikk jordskifteretten etablert en utfyllende liste over kontaktpersoner i hver kommune for videre oppfølging og samarbeid.

Jordskiftepiloten opplevde denne kontakten med kommunene som nyttig og vel anvendt tid, og anbefaler andre jordskifteretter å gjøre det samme.

Jordskiftepiloten vil også anbefale jordskifterettene å arrangere ett eller flere informasjonsmøter for kontaktpersoner i kommunene, som også kan være åpent for andre interesserte (i kommunene). Dette for å høyne kunnskapen om domstolene, jordskifte og meddommernes rolle.

3. Videreutvikling av meddommerportalen, LOVISA og informasjonen fra DA til kommunene

Portal for meddommerutvalg, «meddommerportalen», ble utviklet til meddommervalget i 2012. Dette er en nettportal hvor kommuner og fylkeskommuner innrapporterer sine lister over valgte meddommere. Målet med meddommerportalen var å få standardisert innrapporteringen av meddommere og øke kvaliteten⁴ på informasjonen som ble innrapportert.

Domstolene legger inn det antallet meddommere den enkelte kommune skal oppnevne for domstolen i meddommerportalen. Når domstolene har lagt inn antall meddommere, kan kommunene begynne å importere meddommerlistene til portalen.⁵

Erfaringene fra valget i 2012 var at kvaliteten på meddommerutvalgene ble bedre, men at det fortsatt var behov for forbedringer. Svært mange kommuner opplevde utfordringer med opplasting av lister og med å skjønne når innrapporteringen var sendt inn. Det var stort behov for brukerstøtte. Det ble

⁴ Dette ble gjort ved å bruke obligatoriske felter (i henhold til domstolloven § 69), validere informasjon (e-postadresse, telefonnummer), hente informasjon fra og utføre sjekk mot folkeregisteret (navn, adresse, fødselsnummer, navn), utføre sjekk av antall og kjønnslik utvalg og kreve bekreftelse på strafferettslig og økonomisk vandelssjekk.

⁵ Når bestillingsfristen er utløpt, er siden statisk og kan kun brukes som oppslagsverk for å se antall bestilte meddommere. Før dette er det mulig å endre behovet og antall meddommere.

⁶ For de kommunene som bare manglet noen få, ble det lagt inn tilfeldig valgte personer slik at det ble mulig å sende inn utvalget. De ekstra personene ble da fjernet fra utvalget etter at det var foretatt suppleringsvalg.

utarbeidet en rapport med forslag til forbedringer, og noen av disse ble utført før meddommervalget i 2016.

Likevel var det fremdeles utfordringer med innrapporteringen fra kommunene i 2016. Grovt sett skyldtes dette at informasjonen fra DA med detaljer om hvordan rapporteringen skulle foregå, kom for sent og ikke var detaljert nok, at informasjonen ble formidlet via ulike informasjonskanaler, og at kommunene ikke fikk lagt inn riktig antall meddommere i meddommerportalen.

En av utfordringene knyttet til meddommerportalen og valget i 2016 var at kommunene ikke leverte listene innen fristen. Det var flere årsaker til dette; noen kommuner valgte for sent, noen hadde ikke valgt nok meddommere, noen manglet kjønnslikt utvalg, noen kommuner opplevde frafall av meddommere før de rakk å rapportere inn, eller ved sjekk mot folkeregisteret, og noen opplevde at antallet de hadde fått opplyst i brev fra domstolen, ikke var i samsvar med antallet domstolen hadde lagt inn i LOVISA.

Bortsett fra dem som gjennomførte valget for sent, var problemet med innrapportering av meddommere i 2016 knyttet til at det hverken i LOVISA eller i meddommerportalen var mulig å endre eller overstyre antallet meddommere som var satt. Dette førte igjen til at kommunene ikke fikk rapportert inn. Kommunene klarte heller ikke å rapportere inn dersom fordelingen ikke var kjønnslik.

Det forsinket innrapporteringen at mange kommunestyrer måtte velge meddommere i flere omganger. Noen kommuner fikk ikke rapportert inn i 2016 fordi de ikke rakk å velge flere meddommere før nyttår.⁶

Det er to hovedutfordringer som har skapt mye ekstraarbeid og frustrasjon med meddommerarbeidet i LOVISA for pilotdomstolene. For det første kom de nye meddommerutvalgene på plass for sent med tanke på saker som var berammet i januar 2017 (jf. ovenfor om ulike årsaker til for sene utvalg). Utvalgene må være tilgjengelige for uttrekning senest i begynnelsen av november året før nytt utvalg. Dette er viktig for å kunne trekke meddommere til saker som er berammet i januar, og spesielt viktig i forbindelse med saker som går

over en lang periode, hvor det ofte må trekkes flere meddommere pga. mange fritakssøknader.

For det andre var det utfordringer i saksbehandlingssystemet LOVISA. Disse er spesifisert i vedlegg til denne rapporten.

Oppsummert er det fortsatt betydelige utfordringer både i meddommerportalen og i LOVISA som bør utbedres i god tid før meddommervalget i 2020. Dette er utbedringer som i betydelig grad vil lette domstolenes arbeid og gjøre kommunikasjonen med meddommerne vesentlig enklere.

Det er også behov for et helhetlig grep om informasjonsflyten mellom DA og kommunene.

Pilotdomstolene anbefaler at DA nedsetter en egen prosjektgruppe for å kartlegge hvilke forbedringer som bør gjennomføres i meddommerportalen og i LOVISA. Både kommunene og domstolene bør involveres, og arbeidet bør gjennomføres slik at det også er tid til å gjennomføre eventuelle tekniske endringer før neste meddommervalg.

4. Informasjonsside for kommunene på www.domstol.no/meddommervalg

Våren 2016 ble det opprettet egne sider på domstol.no rettet mot kommunenes arbeid med å velge meddommere, lagrettemedlemmer og skjønnsmedlemmer.

Sidene inneholder en oversikt over den skriftlige informasjonen som har gått fra DA til kommunene, lenker til innrapporteringssider samt svar på ofte stilte spørsmål fra kommuner om valget.

Sidene burde vært opprettet langt tidligere, men utgjør nå et grunnlag for nettsider til kommende valg. Meddommersidene for kommunene ligger på www.domstol.no.

Sidene er nyttige, men erfaringen er at de ikke kan erstatte informasjon sendt direkte til kommunene fra DA. Erfaringen er at flere kommuner ikke hadde fått med seg detaljinformasjon knyttet til innrapportering av meddommerlister som de måtte gå til hjemmesiden for å finne.

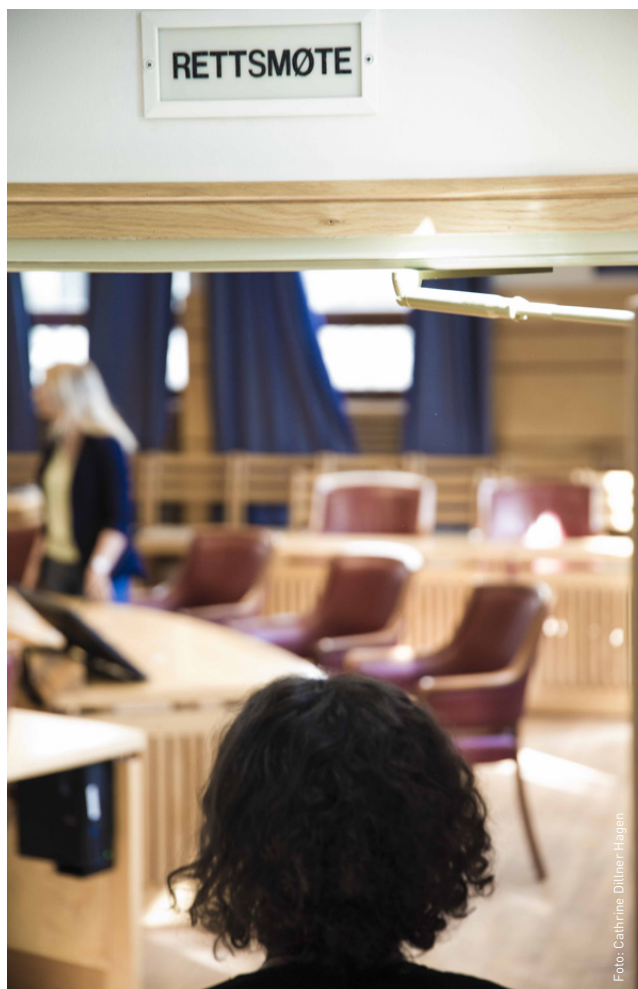

Foto: Cathrine Dillner Hagen

Tiltak rettet mot meddommere

5. Verdibasert animasjonsfilm for meddommere i straffesaker

Animasjonsfilmen «Hva vil det si å være meddommer?» ble produsert for å bevisstgjøre, styrke og trygge meddommeren i rollen. Filmen framhever meddommerrollen i et samfunnsperspektiv. Hensikten er at filmen skal gi meddommeren økt forståelse for hvorfor han eller hun er valgt som meddommer, økt bevissthet om rollen som meddommer og økt forståelse av meddommerens oppgaver, ansvar og utfordringer.

DA inngikk avtale med et filmselskap om å produsere en animasjonsfilm, og det ble etablert en filmgruppe fra pilotdomstolene i Bergen med Henriette Hinna, Ingjerd Espe, Per J. Jordal, Gunnar R. Torvund og Camilla Barø (DA) som medlemmer.

Første oppstartsmøte var i april 2016. Her ble prioriteringer og avgrensninger av innholdsmomenter til filmen samt tanker og ideer om stil og uttrykk diskutert. Neste fase var manus- og konseptutvikling. Filmgruppen skrev manus til fortellerstemmen i filmen og ga innspill om miljøet og om stilen og uttrykket til karakterene, med beskrivelser av hva som skulle skje bilde for bilde. Filmselskapet utviklet deretter en skisse av filmen. Ut fra tilbakemeldinger fra filmgruppen ble alle detaljer og bilder utarbeidet, og lydeffekter, musikk og tekstplater ble lagt til. En profesjonell skuespiller ble engasjert til å være fortellerstemmen. Det ble laget en prøvefilm, og etter en del justeringer var filmen klar.

Filmpremiere ble avholdt i Gulating lagmannsrett 30. november 2016, og alle ansatte i Gulating lagmannsrett, Nordhordland tingrett og Bergen tingrett var invitert. Rundt 60 personer deltok. Filmpremieren skapte nasjonal mediedekning av meddommerarbeidet.

«Hva vil det si å være meddommer?» er tilgjengelig på YouTube. Per 10. mai 2017 er filmen vist 8000 ganger.

Filmen ble sendt ut til alle domstolene på minnepinne, med teksting på bokmål, nynorsk og samisk, med tanke på framvisning på meddommersamlinger og i domstolene generelt.

Vi anbefaler at animasjonsfilmen blir en naturlig del av domstolenes informasjon og veiledning overfor meddommere.

6. Meddommersamlinger i domstolene

De alminnelige domstolene

I Bergen samarbeidet Gulating lagmannsrett, Bergen tingrett og Nordhordland tingrett⁷ om både planlegging og gjennomføring av meddommersamlinger.

Det ble arrangert fem samlinger over to dager. På grunn av antallet meddommere måtte det leies lokale til samlingene, og valget falt på et hotell i Bergen sentrum. Hver samling varte i omtrent to timer uten

⁷ Sammenslått til Bergen tingrett fra 1. januar 2017.

pause. Det var godt oppmøte på alle samlingene. Av 2200 meddommere var 850 påmeldt til samling. En rask sjekk (håndsopprekking) på samlingene tydet på at det var en ganske jevn fordeling mellom ferske og erfarne meddommere. Evalueringen av samlingene bekrefter dette.

Brosjyren «Sju spørsmål og svar for deg som skal døma» (se tiltak nr. 11) ble utdelt, og den nye meddommerfilmen ble vist på alle samlingene. Agenda for samlingene ligger som vedlegg til denne rapporten.

Spørreundersøkelsen som ble sendt ut etter samlingene, viser at meddommerne opplevde samlingene som relevante og nyttige.

Pilotdomstolene anbefaler meddommersamlinger som et godt og nyttig tiltak for alle meddommere i forbindelse med nye meddommerutvalg. Samarbeidet på tvers av instansene og mellom tingrettene var en klar fordel. Det anbefales derfor å vurdere muligheter for samling sammen med andre domstoler i nærområdet. Dersom samling kan avholdes i domstolens lokaler, unngås utgifter til leie av lokale.

Jordskifteretten

Haugalandet og Sunnhordland jordskifterett arrangerte tre meddommersamlinger, henholdsvis på Stord, i Haugesund og i Skånevik. Samlingene hadde en varighet på to timer inklusive en kort matpause. I alt møtte 69 av 154 utvalgsmedlemmer. De fleste av dem som møtte, var nyoppnevnt.

Gjennom å gi kunnskap om jordskifterettens virksomhet og de ulike sakstypene som meddommerne kan bli involvert i, og kunnskap om gangen i et rettsmøte, ønsket jordskifteretten å skape økt trygghet og positive forventning til oppdraget som meddommer.

I møtene ble det gjort rede for hvordan meddommere blir involvert i saker for jordskifteretten. Agendaen for samlingene ligger som vedlegg til denne rapporten.

Ny brosjyre rettet mot meddommere i jordskifterettene (se tiltak nr. 13) ble trykket like etter samlingene og ble ettersendt til alle utvalgsmedlemmene.

Evalueringen av samlingene viser at meddommerne opplevde samlingene som relevante og nyttige.

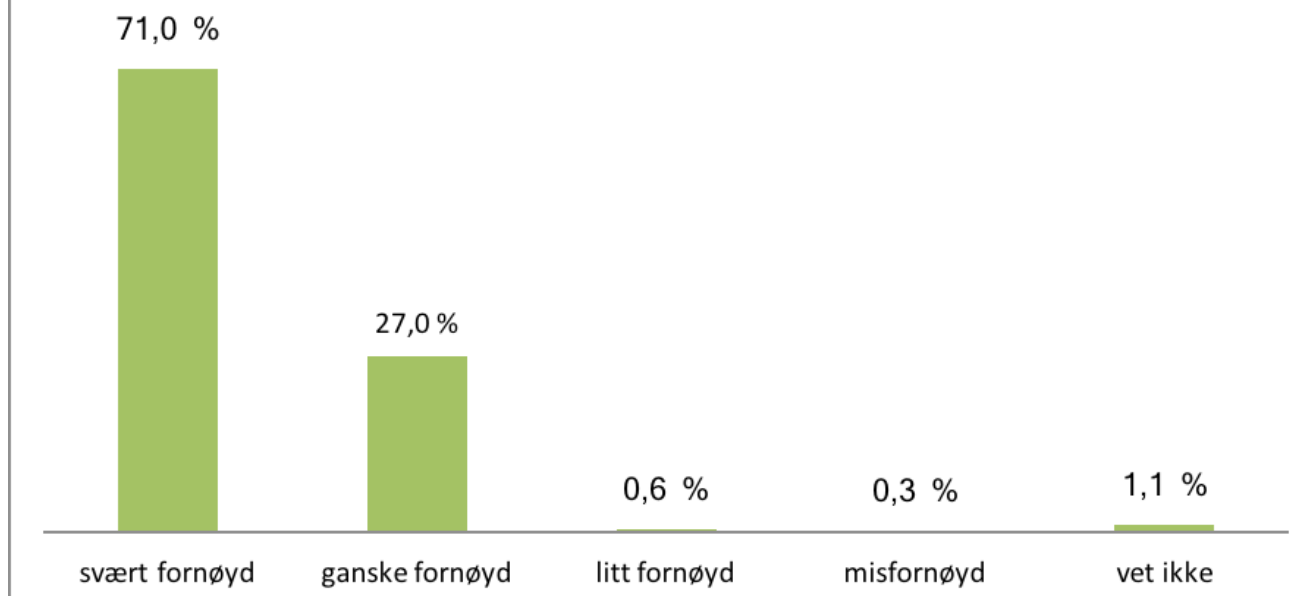
Jordskiftepiloten anbefaler at jordskifterettene innarbeider en fast rutine med meddommersamlinger i forbindelse med nytt meddommerutvalg.

7. Evaluering av meddommersamlinger – nasjonalt

Mange domstoler arrangerte samlinger for meddommerne høsten 2016 og vinteren 2017. Domstoladministrasjonen har bidratt til evaluering av 32 samlinger i 13 domstoler. Ut fra evalueringene kan man konstatere at domstolene i stor grad har lyktes med meddommersamlingene.

Til sammen ble det sendt spørreundersøkelse til 4250 meddommere, hvorav 3300 svarte. Resultatene fra evalueringene viser at meddommerne har en entydig positiv innstilling til meddommersamlinger. 1900 respondenter svarte at de deltok på samling. 98 % av disse svarte at de var svært fornøyd eller ganske fornøyd med samlingene.

Hvor fornøyd er du med meddommersamlingen? N= 1900

Både nye og erfarne meddommere møtte på samlingene, og begge kategorier uttrykte at samlingene var relevante og nyttige. Mange erfarne meddommere meldte at samlingene var nyttige selv om de hadde vært meddommere tidligere. Mange uttrykte at domstolene må fortsette å holde slike samlinger for alle nye meddommerutvalg. Meddommere som hadde vært på samling før, var litt mindre fornøyd enn meddommere som ikke hadde vært på samling før. Det kan tyde på at samlinger er nyttigst første gang (i alle fall i den formen samlingene var lagt opp denne gangen).

Domstolene fikk skryt for flotte og dynamiske opplegg og gode foredragsholdere. Som vedlegg til denne rapporten følger et knippe programmer og presentasjoner som ble holdt. De fleste domstoler hadde en presentasjon av rettssystemet og en bolk med visning av meddommerfilmen under samlingen. Noen domstoler hadde også en praktisk gjennomgang av utfylling av skjema for reise og tapt arbeidsfortjeneste.

Mange meddommere kommenterte at det var fint å treffe medarbeiderne i domstolen, og også at det var bra å høre en meddommer fortelle om sine erfaringer.

Noen domstoler hadde med representanter for kommunene. I evalueringene kom det over 1000 kommentarer til samlingene, og i all hovedsak handlet disse om at meddommersamlingene inneholdt nyttig informasjon og gjorde meddommerne tryggere på oppgaven. Her er tre representative kommentarer:

- Å ikkje berre lese ei blekke med tekst, men å treffe dei som jobbar i tingretten. Eg fekk eit inntrykk av kva dette går ut på. Godt inntrykk. Tingretten vart meir lettare å «begripe» og ufarleggjort. Informasjonsmøtet skapte trygghet. Eg tenker det har bidratt til at eg kan komme inn som meddommar for fyrste gong med litt meir senka skuldrar enn eg ville hatt utan dette møtet.

- Alt ble veldig ryddig gjort rede for. Selv om jeg har vært meddommer før, så har jeg aldri vært på slik samling, så veldig nyttig.

- Muligheten til å stille spørsmål, gode forklaringer og at dere var ærlige på at ting kan bli tøft og vi bare er mennesker. Dere gav meg en trygghet på at jeg vil bli veiledet og ivaretatt under rettsaken.

Meddommerne hadde også forslag til forbedringer av samlingene, og temaene som gikk igjen var: servering av kaffe (og mat dersom samlingen er rett etter jobb), dekning av reiseutgifter til samling, pause underveis i samlingen, anledning til å stille spørsmål og flere eksempler fra saker.

Domstolene melder at de opplevde meddommersamlingene som et godt tiltak, og at det er en god investering i meddommerne. Noen domstoler sier at de i etterkant ser at kommunene også kunne blitt invitert til samlingene.

Ut fra de gode tilbakemeldingene om meddommersamlingene fra både meddommere og domstoler anbefaler pilotdomstolene at domstolene etablerer en fast rutine med å invitere nye meddommere til samling ved oppstart av ny valgperiode.

Meddommersamlingene bør om mulig avholdes slik at meddommerne ikke får for lang reisevei. Fordi mange meddommere har reist spørsmål om dekning av reiseutgifter, bør muligheten for å belaste meddommernes reiseutgifter knyttet til slike samlinger som en regelstyrt post utredes. For domstoler som ikke har lokaler som egner seg til å avvikle meddommersamlinger, bør det utredes om slike utgifter kan dekkes via egne budsjettposter.

8. Digital informasjonsløsning for meddommere – nye nettsider for meddommere

www.domstol.no har hvert år ca. 8–10 millioner sidevisninger.⁸ I forbindelse med «Handlingsplan for serviceutvikling i domstolene og DA – Sannhetens øyeblikk» ble det identifisert et behov for å utvikle nettsidene. Ut fra en behovsanalyse ble det utviklet nye sidemaler som ikke minst er mer mobilvennlige.

Nettsidene for meddommere ble lagt opp i en ny struktur i 2017. Hovedsakelig er det en kombinasjon av tekst og bilde, men her finnes også filmer og dokument for utskrift. Sidene ble lansert 15. januar 2017 og ble markedsført gjennom sosiale medier og gjennom SMS sendt ut til meddommere. De nye

lekdommersidene er per 1. mai 2017 blant de 11 mest besøkte sidene på www.domstol.no med 17 712 sidevisninger de 3 første månedene⁹ etter lansering.

9. E-læring for meddommere

I 2017 har DA i samarbeid med pilotdomstolene utarbeidet syv korte e-læringskurs for meddommere i de alminnelige domstolene og fem for meddommere i jordskifterettene.

Temaene for meddommere i de alminnelige domstolene er: meddommerrollen, nøytralitet, habilitet, kontradiksjon, bevisvurdering i straffesaker, å ta et valg, sosiale medier. Temaene for jordskiftemeddommere er: befaringskartforståelse, habilitet, viktige prinsipper i en sak for jordskifteretten, meddommerrollen.

Oppbygningen av hvert kurs er: a) introduksjon til temaet, b) case med forklaring, c) oppgaven som meddommer relatert til temaet, d) refleksjonsspørsmål.

Det anbefales at en henvisning til e-læringen tas inn i standardinnkallingen til meddommere som ligger i LOVISA.

10. «Veiledning til meddommere» – revidert versjon

Veiledningen for lekdommere ble opprinnelig til i et samarbeid mellom DA, Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett i 2008. Siden den gang er den blitt oppdatert noen ganger på enkelte punkter, men ikke revidert. I 2016 ble revisjon gjennomført av DA med innspill fra pilotdomstolene i Bergen. Hovedfokuset er på straffesakene. Ny versjon ble ferdigstilt i desember 2016 og fikk ny layout i mars 2017. «Veiledning til meddommere» kan leses på domstolenes nettsider og skrives ut.

Det anbefales at en henvisning til veilederen tas inn i standardinnkallingen til meddommerne som ligger i LOVISA.

⁸ 2017: 3 120 000 sidevisninger 1. januar–25. april 2017.

⁹ 17 712 sidevisninger 16. januar–25. april 2017.

11. «Sju spørsmål og svar for deg som skal døma» – informasjonsbrosjyre

Per Jordal i Gulating lagmannsrett har utarbeidet informasjonsbrosjyren «Sju spørsmål og svar for deg som skal døma» i forbindelse med revisjon av «Veiledning for meddommere». Brosjyren besvarer følgende syv spørsmål ut fra et dommerperspektiv:

1. Kvifor du?
2. Kva må sjekkast før rettssaka startar?
3. Korleis opptrer ein dommar nøytralt?
4. Kva betyr det at straffeskuld må vera bevist?
5. Kva kan opplevast vanskeleg?
6. Kva skjer i domskonferansen/under rådslåinga?
7. Kva skjer etter at dom er sagt?

Brosjyren er tilgjengelig på bokmål og nynorsk på de nye meddommersidene på www.domstol.no.

12. Informasjonsskriv til arbeidsgiver

DA utarbeidet forslag til informasjonsskrivet «Din arbeidstaker er valgt til lekdommer i tingretten eller lagmannsretten». Janicke Vognstølen i Gulating lagmannsrett ferdigstilte skrivet. Hensikten var å gi arbeidsgivere informasjon om hva det betyr at deres arbeidstaker har blitt valgt som meddommer.

Skrivet gir informasjon om lekdommerrollen, hvor ofte og når arbeidstakeren blir kalt inn som lekdommer, om lønnsrefusjon og møteplikt. Informasjonsskrivet er tilgjengelig på de nye meddommersidene på www.domstol.no.

Det anbefales at skrivet tas fram under samlinger for meddommere. Det anbefales også at det henvises til det i standardinnkallingen til meddommerne i LOVISA, slik at meddommerne kan formidle det til sine arbeidsgivere.

13. Nye nettsider for jordskiftedømmere og «Meddommere i jordskifteretten» – ny informasjonsbrosjyre for nye meddommere

Det ble lansert nye nettsider for jordskiftedømmere på www.jordskifte.no i april 2017. Det har ikke vært egne nettsider for jordskiftedømmere tidligere. Sidene kan også være til nytte for skjønnsmedlemmer i jordskifteretten.

Jordskiftepiloten¹⁰ utviklet i 2017 en ny brosjyre for meddommere i jordskifteretten. Brosjyren «Meddommere i jordskifteretten» ligger på nettsidene for jordskiftedomstolene. Hensikten var at meddommerbrosjyren skal kunne benyttes av jordskiftedømmere i jordskifteretten og i lagmannsretten. I tillegg skal også skjønnsmedlemmer kunne benytte den. Dette på bakgrunn av brosjyrens praktiske tilnærming.

Ønsket var å oppdatere meddommerbrosjyren fra 2012 både i innhold, bilder og utforming og å legge brosjyren opp slik at den samsvarer godt med den generelle brosjyren om jordskifteretten. Det vil si at brosjyren til meddommerne har fokus på det praktiske før, under og etter rettsmøtet/rettsmøtene, mens den generelle brosjyren om jordskifteretten handler om hvilke type saker retten kan behandle.

Arbeidsgruppen møttes flere ganger for å utarbeide ny tekst i meddommerbrosjyren. De laget utkast og reviderte tidligere utkast etter tilbakemelding fra DA. Gruppen engasjerte også alle jordskifterettene til å komme med forslag til nye bilder til brosjyren, og det kom inn flere gode bilder.

Jordskiftepiloten anbefaler at DA oppdaterer den generelle brosjyren for jordskifteretten, da forrige utgave er fra før ny jordskiftelov. En oppdatert generell brosjyre om jordskifteretten vil kunne få samme uttrykk og supplere brosjyren for meddommere og skjønnsmedlemmer. Begge brosjyrene bør formidles til kommunene, slik at de kan benytte dem ved nyvalg av meddommere til neste periode.

¹⁰ Haugalandet og Sunnhordland jordskifterett.

Interne tiltak i domstolene

14. Internt seminar med fokus på rutineutvikling

Våren 2016 gjennomførte Gulating lagmannsrett en fagdag der målsettingen blant annet var å involvere samtlige medarbeidere i arbeidet med å utvikle nye interne rutiner for bedre ivaretagelse av meddommere. Etter fagdagen oppsummerte arbeidsgruppen synspunktene som kom fram, og utarbeidet en rapport med forslag knyttet til temaene som hadde vært diskutert rundt meddommere. Som en del av sitt arbeid innhentet arbeidsgruppen også informasjon om rutinene i andre lagmannsretter. Arbeidet resulterte i at det ble utarbeidet nye retningslinjer for ivaretagelse av meddommere. Etter anbefaling fra arbeidsgruppen ble i tillegg ordlyden i flere standardbrev til meddommere endret for å gjøre brevene mer opplysende og leservennlige. Det ble også laget en kortfattet huskeliste for dommernes samhandling med meddommerne før rettsmøtet og under domskonferansen.

De største endringene var at det ble utarbeidet nye rutiner for hvilke dokumenter meddommerne får tilsendt før en ankeforhandling, og at det ble besluttet å ikke lenger innkalle varameddommerne. Som følge av det siste har lagmannsretten også laget en rutine for hurtigtilkalling av meddommere.

«Retningslinjer for samhandling med meddommere i Gulating lagmannsrett», «Huskeliste for dommernes samhandling med meddommere i Gulating», og «Retningslinjer for hurtigtilkalling av meddommere i Gulating» ligger som vedlegg til denne rapporten.

Den interne prosessen rundt utforming av de nye retningslinjene og rutineendringene var i seg selv nyttig og bidro til å bevisstgjøre saksbehandlerne og dommerne som deltok. Målet er at gode rutiner på sikt vil bidra til at domstolens samhandling med meddommerne blir mer ensartet og forutsigbar.

15. Rapport fra Bergen og Nordhordland tingretter om «God ivaretagelse av meddommere»

Bergen tingrett og Nordhordland tingrett nedsatte i februar 2016 en arbeidsgruppe bestående av en dommer og en dommerfullmektig fra hver domstol, som fikk i mandat å beskrive hvordan dommerne bør møte, informere og ivareta meddommerne.

Gruppen leverte sin rapport 1. april 2016. Rapporten er vedlagt denne rapporten.

Rapporten avdekket ulike praksis i de to domstolene med hensyn til hva man sender av dokumenter til meddommerne i forbindelse med innkalling, om man innkaller vara til alle rettsmøter, tidspunktet for innkalling før rettsmøtets oppstart, om meddommerne får se meddommerfilmen før oppstart, om det er saksbehandler eller dommer som henter meddommerne fra meddommerrommet, samt ulike praksis med hensyn til hva dommerne informerer og snakker med meddommerne om før rettsmøtets begynnelse. Det er grunn til å tro at det samme bildet gjør seg gjeldende for domstolene som helhet.

Både Bergen tingrett og Nordhordland tingrett fulgte opp rapporten med interne informasjonsmøter om rapportens innhold og diskusjoner omkring de foreslåtte tiltakene. Den nye sammenslåtte Bergen tingrett vil følge opp noen av forslagene til tiltak. Rapporten ga et godt grunnlag for den videre prosessen med å lage nye rutiner i den nye sammenslåtte tingretten, og gir også nyttig innføring for nye dommere/dommerfullmektiger.

Både Gulating lagmannsrett og Bergen og Nordhordland tingretter hadde positive erfaringer med rutinearbeidet.

Pilotdomstolene anbefaler andre domstoler å etablere felles rutiner for ivaretagelse av meddommere. Videre anbefaler vi at dommerens behandling av meddommerne blir tema på introduksjonsprogrammet for nye dommere.

16. Rutineutvikling og intern arbeidsflyt i jordskifterettene

Jordskiftepiloten utarbeidet i 2017 en sjekkliste/huskeliste for meddommerkontakt fra oppnevning og fram til saken er avsluttet. Hensikten var å identifisere alle kontaktpunkter med meddommere fra oppnevning til saksavslutning og å lage en huskeliste for hvert kontaktpunkt for å sikre god saksgjennomføring og god ivaretagelse av meddommere.

Sjekklisten er ment å være uttømmende og er delt inn i følgende hovedpunkter: valgt inn i meddommerutvalget, oppnevning som meddommer i en konkret sak, før og under rettsmøtet og etter rettsmøtet.

Sjekklisten har vist seg å være særlig nyttig å bruke fra det tidspunktet meddommerne er oppnevnt i en konkret sak. Den gir en ekstra trygghet for en god prosess og sak for at meddommerne får den oppfølgingen de fortjener.

Det ble også etablert faste rutiner for dokumentmapper til meddommere til bruk under hovedforhandling. Jordskiftepiloten vil ha dokumentmapper med nummerering i alle saker med hovedforhandling etter 1.1.2017. Dette for å unngå unødvendige stopp i forhandlingene fordi meddommerne har glemt dokumentene de har fått tilsendt, eller ikke har satt dem i system.

Jordskiftepiloten anbefaler at jordskifterettene benytter sjekklisten og oppdaterer listen i samsvar med de erfaringer som blir gjort. Sjekklisten er vedlagt denne rapporten.

Jordskiftepiloten anbefaler videre at det blir laget dokumentmapper til meddommerne til bruk under hovedforhandling, slik at meddommerne har den nødvendige oversikten over dokumentene som gjennomgås.

17. Praktisk tilrettelegging i jordskifteretten – kommunekontakt

Jordskiftepiloten har etablert interne rutiner for kontakten med kommunene. Disse innebærer blant annet å ha årlig kontakt med kontaktpersonene i kommunene for å bli oppdatert. Målet er å ha en oppdatert liste over kontaktpersoner i hver kommune og årlig oppdaterte meddommerlister. Jordskifteretten ønsket med bakgrunn i erfaringer fra foregående periode å balansere antall meddommere i samsvar med antall saker. Utvalgene bør ikke være for store, og de som velges, bør være engasjerte og tilgjengelige.

Jordskiftepiloten anbefaler at andre jordskifteretter oppretter rutiner for jevnlig kontakt med kommunene.

18. Kartlegging av rutiner og tiltak for meddommere i domstolene

I disponeringsskrivet for 2016 ble domstolene oppfordret til å ivareta meddommerne, og i årsrapporteringen ble domstolene spurt hvordan de arbeidet med meddommere, herunder hvilke tiltak som var planlagt for å ta imot nye meddommere i 2017.

De alminnelige domstolene

I årsrapporteringen for 2016 meldte 77 % av tingrettene og lagmannsrettene at de hadde rutiner for ivaretagelse av meddommere. Flere meldte at de sender ut skriftlig informasjon til meddommerne, og at de har rutiner for god ivaretagelse når meddommerne kommer til domstolen.

63 % av domstolene – 67 % av tingrettene og 17 % av lagmannsrettene – gjennomfører meddommersamlinger. 63 % av tingrettene og lagmannsrettene kaller inn varameddommere.

Domstolene har ulik praksis for utsendelse av saksdokumenter til meddommere. 45 % av domstolene sender meddommerne tiltalebeslutning før sak, og tallene er tilnærmet like for begge instanser.

Når det gjelder utsendelse av bevisoppgaven, er det større forskjeller: 67 % av lagmannsrettene sender ut bevisoppgaven, mot 51 % av tingrettene.

90 % av tingrettene og lagmannsrettene sender ut saksdokumenter i forkant av barnevernssaker. Flere framhever at dokumentene kun sendes sakkyndige meddommere i barnevernssakene, mens andre sier de sender ut til alle meddommerne.

Alle lagmannsrettene sender tingrettens dom til meddommerne før ankeforhandling, 67 % sender tingrettens rettsbok. 83 % sender anke og støtteskriv til meddommerne før ankeforhandling, 67 % sender beslutningen om å fremme anken.

Som årsaker til at ulike dokumenter ikke sendes ut, framhever domstolene hensynet til tidsbesparelse og taushetsplikt og at de ikke ønsker spredning av sensitiv informasjon.

Svarene avdekker at domstolenes praksis er ulik når det gjelder hvilke saksdokumenter domstolene sender til meddommerne før de gjør tjeneste i retten.

Pilotdomstolene anbefaler at spørsmålet om hvilke saksdokumenter meddommerne skal få tilsendt før de gjør tjeneste i en sak, blir lovregulert, slik at man får ensartet praksis. Dette kan for eksempel gjøres i forbindelse med høringssvaret til ny straffeprosesslov.

Jordskifterettene

Årsrapporteringen fra jordskifterettene viser at over halvparten av landets jordskifteretter mangler rutiner eller tiltak for mottakelse av nye meddommere. Bare 8 av 33 jordskifteretter vurderte samling for nye meddommere i løpet av 2017. Noen jordskifteretter gir tilbakemelding om liten bruk av meddommere. Årsrapporteringen kan gi et inntrykk av at ivaretagelse og oppfølging av meddommere ikke har vært prioritert.

Jordskiftepiloten anbefaler at alle jordskifteretter har rutiner for mottakelse av nye meddommere. Om det begrenses til informasjonsskriv og samtaler, eller om man skal gjennomføre meddommersamlinger, må vurderes av den enkelte jordskifterett.

Andre tema og tiltak som er diskutert i arbeidet

I tillegg til tiltakene som er beskrevet ovenfor, har arbeidsgruppene i meddommerarbeidet 2016/2017 diskutert en rekke andre tema og tiltak. Vi tar med noen av dem her.

1. Sikkerhetsrutiner

Det ble diskutert om pilotene i Bergen skulle utarbeide en sikkerhetsrutine for meddommere. Fysisk sikkerhet er en viktig og stor oppgave, og det

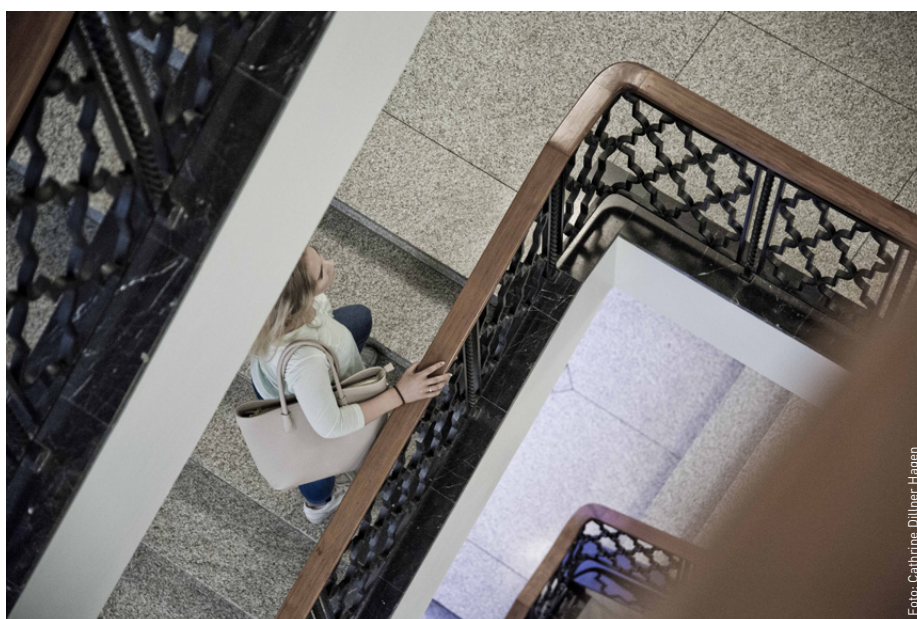

Foto: Cathrine Dillner Hagen

ble bestemt at dette arbeidet bør gjøres sentralt av DA. Andre aktører i retten, deriblant advokater og tolker, bør også ivaretas.

2. Rutiner for meddommere i særlig belastende saker

I arbeidet har pilotene i Bergen sett på anbefalingen fra «Handlingsplan for serviceutvikling i domstolene og Domstoladministrasjonen - Sannhetens øyeblikk» om å ta i bruk «Veileder for ivaretagelse av meddommere i særlig belastende saker». Vi har også sett hen til Borgarting lagmannsretts arbeid med temaet meddommere i belastende saker. Dette er også tatt opp i rapporten «God ivaretagelse av meddommere – dommerens rolle» fra tingrettene i piloten. Vi er videre orientert om at Sør-Trøndelag tingrett innfører nytt tiltak fra 2017 som omhandler debriefing av meddommere i utvalgte straffesaker. Bergen tingrett har benyttet bedriftshelsetjenesten i forbindelse med en vanskelig overgrepssak.

Pilotene har ikke hatt kapasitet til å behandle temaet videre, men ser at det er et viktig tema. Det påpekes at begrepet «debriefing» kan være problematisk, og at det bør kalles eksempelvis «oppfølgingssamtale». Det ble også påpekt at retten ikke nødvendigvis sitter med kompetanse til å gjennomføre slike samtaler selv. Når det gjelder den økonomiske siden, har vi diskutert om det er mulig å føre slike utgifter på den enkelte sak som regelstyrt post.

3. Digitale tiltak – SMS-varsling til meddommere

SMS-varsling til meddommere ble diskutert som et tiltak i pilotene. Hensikten med SMS-varsling er å informere meddommerne når saker avlyses, når en jury må varsles om utsettelse, eller når andre endringer må kunngjøres på kort tid.

Det finnes en gratistjeneste telefonkatalogen, Intouch, som vi har i systemet vårt, og som alle domstoler kan benytte for alle bruker- og aktørgrupper. Dette er en manuell tjeneste. Det er ønskelig å se på om det finnes løsninger hvor en slipper å legge inn mobilnummer manuelt.

Det ikke er mulig å generere telefonlister direkte fra meddommerportalen. Dette er en mangel.

Pilotene i Bergen kom fram til at det beste ville være å utvikle en tilpasset modul i LOVISA som kan produsere automatiske SMS-varslinger, for å ta ut størst mulig gevinst. Det videre arbeidet med SMS-varsling ble ikke fulgt opp i pilotene, men det anbefales at DA ser på dette.

4. Meddommernes reiseregninger

Pilotene diskuterte om meddommere kunne bruke salærløsningen i Aktørportalen for å sende inn reiseregninger, eller om de kunne skrive reiseregninger i systemene til Direktoratet for økonomistyring (DFØ). Høsten 2016 ble det nedsatt en pilot i DA for å prøve ut det siste. DFØ har utviklet en portal hvor blant annet meddommere kan registrere sine reiseregninger og krav om godtgjørelse. Siden desember 2016 har fem domstoler tatt i bruk løsningen i større eller mindre grad. Det er usikkert når løsningen kan innføres i alle domstoler.

5. Etiske retningslinjer for meddommere

I Danmark er det igangsatt et arbeid med å utvikle etiske retningslinjer for meddommerne. Det ble diskutert om etiske retningslinjer for meddommere kan være et aktuelt tiltak også for oss. Dette tiltaket ble ikke tatt videre i piloten.

6. Digitale tiltak – sikker dokumentutveksling

Det ligger i planene for digitale domstoler at meddommere skal gis tilgang til Aktørportalen for dokumenter de trenger. Dette arbeidet bør ses i sammenheng med forslaget om å lovfeste hvilke dokumenter meddommerne skal ha tilsendt.

Domstolene har noen ganger behov for å sende store dokumenter til meddommerne, og det ble diskutert om dette kunne gjøres ved bruk av løsningen LiquidFiles (fildropp). Pilotene kom til at manuelle prosesser er uheldig, da det vil være tidkrevende. Dette tiltaket ble ikke tatt videre i piloten.

Vi så også på om det er noen eksisterende systemer som kan tas i bruk ved informasjon til nye meddommere. Et forslag er at kommunen benytter brev/SMS/e-post/Altinn for å bekrefte at noen er valgt til meddommer.

7. Representativt utvalg

Det følger av domstoloven § 67 at meddommer-utvalgene skal ha en allsidig sammensetning. Det kan se ut som kommunene har ulike rutiner og ulik praksis for valg av meddommere. Under arbeidet har meddommerpilotene fått inntrykk av at det varierer fra kommune til kommune hvor mange meddommere som gjenoppnevnes, og hvor mange som er nye i hvert utvalg. Meddommerpilotene har diskutert om det bør være lovregulert at kommunen skal bytte ut en viss prosentandel meddommere for hvert utvalg. Åremål for meddommere med maksimalt antall perioder har også vært nevnt. Kommunenes rutiner og praksis omkring representativt utvalg kan med fordel kartlegges nærmere.

8. Sjekk av strafferettslig og økonomiskandel

Det er behov for en sentralisert og strømlinjeformetandelssjekk av meddommere. Vandelssjekk er kommunenes ansvar, jf. domstoloven § 73, og utføres i dag på flere måter: Noen sender dette til Politidirektoratet (POD), noen til Politiets IT-tjeneste (PIT) og noen til Politiets enhet for vandelskontroll og politiattester i Vardø.

Det er en utfordring at kommunene ikke får gjennomført kontrollen. Det er også problematisk for kommunene å ha en kontinuerlig oppfølging av vandelssjekken. Domstolene har ikke noe system for å følge opp vandelsjekk. Systemet baserer seg på tillit; meddommerne er selv nødt til å si fra. POD ønsker en automatisk prosess med DA som kontaktpunkt. Det er ønskelig med en system-til-system-løsning uten manuelle steg: Kommunene legger inn en liste i en portal, trykker på en knapp og får tilbake en liste over dem som gikk gjennom sjekken.

Før DA kan gå videre inn i samarbeidet med POD, er det en del prinsipielle spørsmål som må avklares, blant annet om meddommerportalen skal håndtere suppleringsvalg, eller om det skal benyttes andre løsninger (Altinn, LOVISA uavhengig av meddommerportalen).

Veien videre

I beskrivelsen av tiltakene som er gjennomført, har vi ovenfor gitt en rekke anbefalinger. Mange av forslagene er enkle å følge opp. Noen krever mer tid og ressurser. Vi vil i dette punktet oppsummere det vi mener er de viktigste grepene for meddommerarbeidet framover. Dette er grep vi mener vil bidra til å «slå ein høgare himmel» over ivaretagelsen av meddommere.

Det videre arbeidet bør forankres i et prosjekt i DA for å hindre at ansvaret pulveriseres. Arbeidet må være gjennomført i god tid før neste meddommervalg. Dersom det skal være realistisk å ha gode løsninger på plass innen neste valg, må arbeidet starte opp i 2017.

Kommunikasjonen mellom kommunene, DA og domstolene – forbedring og utvikling av meddommerportalen

Det må tas et helhetlig grep for å sikre gode og effektive prosesser for meddommervalget og innrapportering i meddommerportalen.

1. Kartlegging av behov i domstolene

DA må kartlegge hvilke tekniske løsninger domstolene trenger i LOVISA og meddommerportalen for å understøtte meddommerarbeidet i domstolene best mulig. Denne rapporten peker på det som var utfordringene i forbindelse med valget og innrapporteringen i 2016, men det trengs en bredere og grundigere kartlegging for å finne en god helhetlig løsning.

2. Kartlegging av behov i kommunene

DA bør kartlegge hva kommunene trenger for å kunne gjennomføre valgene og rapportere de nye meddommerlistene inn i meddommerportalen innen fristen.

3. Bedre informasjon og kommunikasjon mellom DA, domstolene og kommunene

Det er et behov for å bedre innholdet i informasjonen DA sender ut, og å bedre kommunikasjonsflyten mellom DA, domstolene og kommunene. Informasjonen fra DA til kommunene bør sendes ut tidligere enn det som er tilfelle nå.

Informasjon til meddommerne

4. Anbefalt opplegg for nye meddommere

Det bør i god tid før neste meddommervalg utarbeides et anbefalt opplegg for informasjon og veiledning til nye meddommere som kan gjennomføres lokalt. Meddommerpilotene anbefaler at DA følger opp dette og også tar et klart ansvar for oppdatering og forbedring av nettbasert fellesinformasjon til meddommere.

5. Samlinger for meddommere

Alle domstoler bør vurdere å holde samlinger for nye meddommere. DA bør se på løsninger for å finansiere slike samlinger der det er behov for å leie lokaler.

Digitalisering av kommunikasjonen mellom domstolene og meddommerne

6. Fulldigitalisert kommunikasjon

Kommunikasjonen mellom meddommerne og domstolene bør digitaliseres. Dette bør gjelde fra første innkalling til reiseregning / krav om godtgjøring er sendt og utbetalt. Løsningen bør inkludere en mulighet til å sende meddommerne eventuelle saksdokumenter digitalt, og meddommerne bør ha mulighet til å kommunisere med domstolen digitalt. Videre bør løsningen inkludere en mulighet for

SMS-varslinger til meddommerne ved behov. Dette vil forenkle arbeidet i domstolene og bedre domstolenes service mot meddommerne. Det bør vurderes om slike tiltak kan gi gevinster som kan benyttes til bedre veiledning av meddommere, for eksempel til gjennomføring av meddommersamlinger.

Rutiner og regelendringer

7. Lik praksis for utsending av dokumenter til meddommerne

Det er behov for en opprydding i hva meddommere i de alminnelige domstolene skal få tilsendt av dokumenter før de møter i en rettssak. Kartleggingen viser at domstolene har ulik praksis for hvilke dokumenter de sender til meddommerne. Meddommerpilotene anbefaler at DA arbeider for at dette lovreguleres. Konkret bør det gis innspill om dette i forbindelse med høringen til ny straffeprosesslov.

8. Regelendring – domstoloven § 69

Det må vurderes om domstoloven § 69 bør endres slik at mer hensiktsmessige kontaktopplysninger om meddommerne kan hentes inn. Det er behov for regelverksendringer som tillater at DA gjennom meddommerportalen kan gjøre kontaktinformasjon som mobilnummer og e-postadresse obligatorisk.

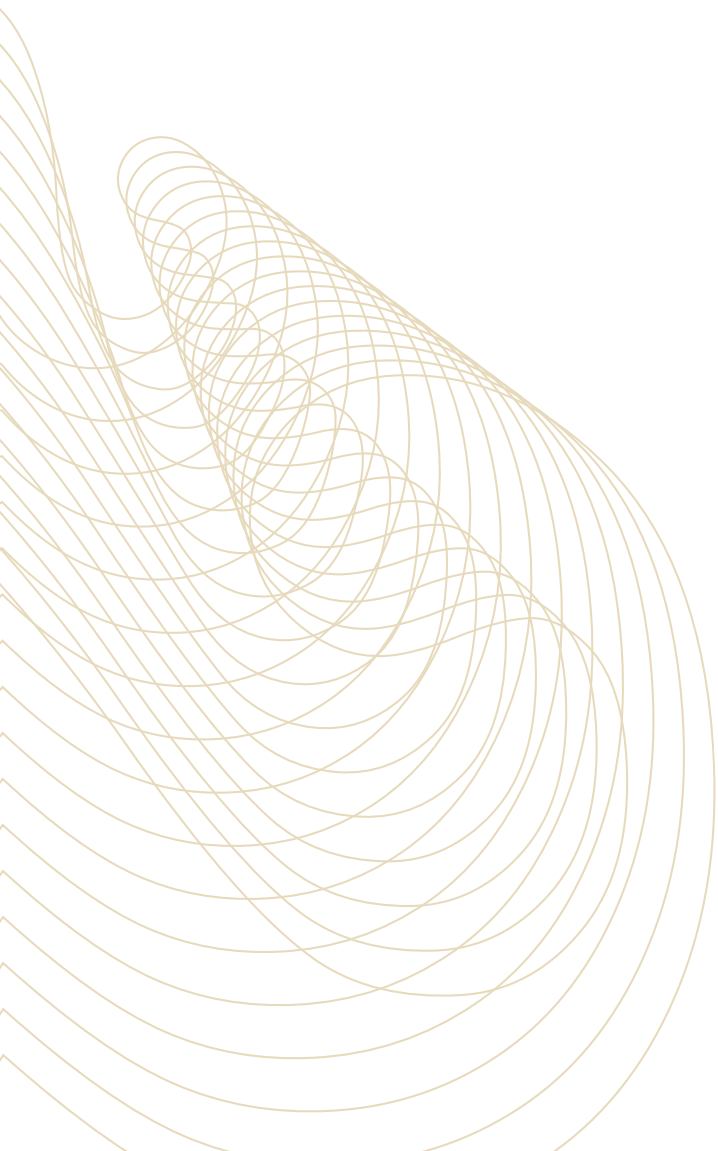
¹¹ En mulighet er at meddommerportalen kobles mot kontakt- og reservasjonsregisteret for å få tilgang til denne informasjonen. Kontakt- og reservasjonsregisteret er et register over innbyggerens kontaktinformasjon og reservasjon, og er en fellesløsning som alle offentlige virksomheter skal bruke i sin tjenesteutvikling. Registeret gir tilgang til innbyggerens digitale kontaktinformasjon.

Vedleggsliste

1. Handlingsplan for serviceutvikling i domstolene og Domstoladministrasjonen – Sannhetens Øyeblikk (2015)
2. Agenda for meddommersamling i Bergen (2017)
3. Agenda for meddommersamlinger for Haugalandet og Sunnhordland jordskifterett (2017)
4. Eksempler på program og presentasjoner fra meddommersamlinger (2016/2017)
5. Retningslinjer for samhandling med meddommere i Gulating lagmannsrett (2016)
6. Huskeliste for dommernes samhandling med meddommere i Gulating (2016)
7. Retningslinjer for hurtigtilkalling av meddommere i Gulating (2016)
8. Rapport fra Bergen tingrett og Nordhordland tingrett:
«God ivaretagelse av meddommere – dommerens rolle» (2016)
9. Sjekkliste/huskeliste for meddommerkontakt fra oppnevning og fram til saken er avsluttet,
Haugalandet og Sunnhordland jordskifterett (2017)
10. Pilotdomstolenes anbefalinger for forbedringer i meddommerportalen og LOVISA
11. Samandrag på nynorsk/Čoahkkáigeassu sámegillii/Summary in English/Zusammenfassung in Deutsch

Vedlegg 11

- Samandrag på nynorsk
- Čoahkkáigeassu sámegillii
- Summary in English
- Zusammenfassung in Deutsch

**NOREGS
DOMSTOLAR**

Eining for serviceutvikling

God varetaking av meddommarar

Rapport – utviklingstiltak utarbeidde av pilotdomstolar og
Domstoladministrasjonen 2016/2017

Du er innkalla
som meddommar...

Forord

I januar 2016 innleidde Domstoladministrasjonen eit samarbeid med fire pilotdomstolar om å utvikle tiltak for å vareta meddommarane betre. Det blei òg etablert ei tverrfagleg arbeidsgruppe i DA for å støtte prosessane.

Denne rapporten gjer greie for arbeidet og erfaringane som er gjorde, og gir tilrådingar om vegen vidare.

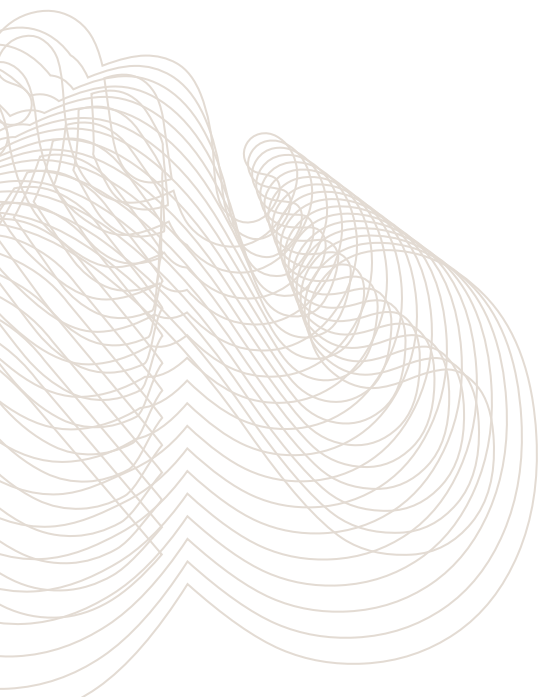
Trondheim 10. mai 2017

Sven Marius Urke
direktør

Kersti Fjørstad
avdelingsdirektør

Innhald

Forord.....	2
Samandrag.....	5
Meddommararbeidet i GRECO-rapporten frå 2017	6
Meddommarordninga i Noreg	6
Bakgrunn og mål for arbeidet	7
Tiltaka	9
Tiltak retta mot kommunane.....	9
1. Informasjonsmøte mellom kommunar og domstolar	9
2. Etablering av kontaktpersonar i kommunane for vidare oppfølging og samarbeid i jordskifterettane	10
3. Vidareutvikling av meddommarportalen, LOVISA og informasjonen frå DA til kommunane	10
4. Informasjonsside for kommunane på www.domstol.no/meddommervalg	11
Tiltak retta mot meddommarar.....	12
5. Verdibasert animasjonsfilm for meddommarar i straffesaker	12
6. Meddommarsamlingar i domstolane.....	12
7. Evaluering av meddommarsamlingar – nasjonalt.....	13
8. Digital informasjonsløysing for meddommarar – nye nettsider for meddommarar	15
9. E-læring for meddommarar	15
10. «Veiledning til meddommere» – revidert versjon.....	15
11. «Sju spørsmål og svar for deg som skal døma» – informasjonsbrosjyre	16
12. Informasjonsskriv til arbeidsgivar	16
13. Nye nettsider for jordskiftemeddommarar og «Meddommere i jordskifteretten» – ny informasjonsbrosjyre for nye meddommarar	16

Interne tiltak i domstolane	17
14. Internt seminar med fokus på rutineutvikling	17
15. Rapport frå Bergen og Nordhordland tingrettar om «God ivaretakelse av meddommere»... 17	
16. Rutineutvikling og intern arbeidsflyt i jordskifterettane.....	18
17. Praktisk tilrettelegging i jordskifteretten – kommunekontakt.....	18
18. Kartlegging av rutinar og tiltak for meddommarar i domstolane.....	18
Andre tema og tiltak som er diskuterte i arbeidet.....	19
1. Tryggingsrutinar	19
2. Rutinar for meddommarar i særleg belastande saker	20
3. Digitale tiltak – SMS-varsling til meddommarar	20
4. Reieserekningar frå meddommarar	20
5. Etske retningslinjer for meddommarar	20
6. Digitale tiltak – sikker dokumentutveksling	20
7. Representativt utval.....	21
8. Sjekk av strafferettsleg og økonomisk vandel.....	21
Vegen vidare	21
1. Kartlegging av behov i domstolane.....	21
2. Kartlegging av behov i kommunane.....	21
3. Betre informasjon og kommunikasjon mellom DA, domstolane og kommunane	22
4. Tilrådd opplegg for nye meddommarar	22
5. Samlingar for meddommarar	22
6. Fulldigitalisert kommunikasjon	22
7. Lik praksis for utsending av dokument til meddommarane	22
8. Regelendring – domstollova § 69	22
Vedleggsliste.....	23

Samandrag

Det er rekna som ein garanti for rettstryggleiken at borgarane har medrårderett og kan uttrykkje si rettsoppfatning ved å dømme i straffesaker.

I januar 2016 innleidde Domstoladministrasjonen (DA) eit samarbeid med fire pilotdomstolar for å gjere domstolane betre skikka til å vareta meddommarar. Denne rapporten gjer greie for arbeidet og erfaringane som er gjorde i pilotdomstolane og DA, og gir tilrådingar om vegen vidare.

Den berande tanken i arbeidet har vore at «ein trygg meddommar er ein god meddommar»¹, og at tryggleik blir til gjennom informasjon og kunnskap.

Brukarundersøkingar viste at meddommarar treng meir kunnskap for å bli trygge i rolla. Arbeidet i pilotdomstolane bekrefta at behovet for informasjon er stort både hos meddommarane og hos kommunane som skal velje dei. I realiteten er det berre domstolane og DA som sit på denne kunnskapen og kan formidle han rett og presist. Svært mange av dei tiltaka vi har gjennomført, og produkta vi har utvikla, er knytte til kommunikasjon og informasjon. Det overordna målet med arbeidet har vore å gjere meddommarane trygge i rolla og leggje til rette for at dei kan løyse oppgåva si best mogleg.

Vidare har det vore eit mål å leggje betre til rette for kommunane. Det er kommunane som vel meddommarar. For å løyse denne oppgåva godt og effektivt er dei avhengige av god kommunikasjon og samhandling med domstolane og DA.

Arbeidet har òg fokusert på at domstolane treng betre verktøy for å kommunisere med meddommarane.

Arbeidsmåten har vore at tiltak har blitt diskuterte, vedtekne, utvikla, gjennomførte og evaluerte fortløpande. Tiltak og produkt som er utvikla, har kontinuerleg blitt delte gjennom intranett og i e-postar for å motivere andre domstolar til å setje i verk liknande tiltak. Arbeidet har òg blitt dekt i domstolmagasinet «Rett på sak» og i andre medium, mellom anna NRK.

Tiltaka vi har arbeidd med, kan naturleg delast i tre grupper:

- Tiltak retta mot kommunane
- Tiltak retta direkte mot meddommarane
- Interne tiltak i domstolane

Vi har sett at det er fullt mogleg både for domstolane og DA å oppnå store forbetringar og resultat gjennom enkle og lite ressurskrevjande tiltak. Samtidig har arbeidet avdekt nokre utfordringar som bør løysast i god tid før neste meddommarval i 2020.

Ambisjonen for det vidare meddommararbeidet i domstolane og DA bør vere å utvikle eit einsarta og profesjonelt opplegg for å vareta meddommarane og leggje til rette for kommunane når dei skal velje meddommarar. Eit slikt heilskapleg opplegg vil effektivisere arbeidet i domstolane.

Vi håper at arbeidet som er gjort, og denne rapporten, kan medverke til at domstolane og DA saman kan innfri denne ambisjonen steg for steg.

¹ Frå vitnestøtteordninga: «Et godt vitne er et trygt vitne».

Meddommararbeidet i GRECO-rapporten frå 2017

GRECO (Europarådets antikorrupsjonsorgan) behandla i ein rapport frå 2017 om korrupsjon i nasjonalforsamling, domstolar og påtalemyndighet i Norge mellom anna tilrådingar om å gjere meddommarane meir medvitne om etikk og interessekonfliktar og å styrkje rettleiinga av meddommarar.

Ifølgje GRECO-rapporten er tilrådingane for meddommarar følgde opp på ein tilfredsstillande måte gjennom meddommararbeidet i 2016. GRECO anerkjenner altså meddommararbeidet i pilotdomstolane og DA frå 2016 som viktig for antikorrupsjonsarbeidet. Les meir om korleis GRECO vurderer meddommararbeidet i domstolane og DA i GRECO-rapporten punkt 39–41.

alvorlege brotsverk. Det kan òg vere lekdommarar i enkelte sivile saker og i jordskifteretten.

Fordi jordskifteretten er ein særdomstol, skal jordskifteretten nemne opp meddommarar som er kunnige i det saka gjeld. Dette til forskjell frå dei alminnelege domstolane, der meddommarane blir trekte tilfeldig frå meddommarutvalet. I Høgsterett er det ikkje lekdommarar.

Det er kommunane som vel lekdommarar. Valet blir gjort fjerdekvart år, og nye meddommarar til domstolane blei valde 1. januar 2017.

På nettsidene til domstolane ligg meir informasjon om lekdommarar:

Tingrettane og lagmannsrettane: www.domstol.no

Jordskifterettane: www.jordskifte.no

Meddommarordninga i Noreg

Det er rekna som ein garanti for rettstryggleiken at borgarane har medråderett og kan uttrykkje rettsoppfatninga si ved å dømme i saker for domstolane.

For over hundre år sidan bestemte Stortinget at uavhengige borgarar (lekdommarar) skulle bruke eige skjønn og sunn fornuft til å avgjere skuld i straffesaker. Det er altså eit alminneleg rettsprinsipp i Noreg at ein skal dømmast av sine likemenn. Lekfolk spelar derfor ei viktig rolle i rettssystemet vårt.

Lekdommarane har same ansvar og myndigheit som fagdommarane i den einskilde sak. Det er ikkje stilt nokon krav til den faglege bakgrunnen til lekdommarane.

Lekdommarar deltek i straffesaker i tingretten og lagmannsretten der skuldspørsmålet skal avgjerast eller det skal utmålast straff for

DOMSTOL
ADMINISTRASJONEN

Bálvalusovdánahttin ossodat

Bures áimmahuššat mielduopmáriid

Raporta – pilotaduopmostuoluid ja Duopmostuollohálldahusa
2016/2017 ráhkaduvvon ovdánahttindoaimmat

Don leat gohččojuvvon
mielduopmári...

Ovdasátni

Oddajagimánus 2016s álggahii Duopmostuollohálldahus ovttasbarggu njeallje pilohtaduopmostuoluin ovdánahttit doaimmaid mat galget áimmahuššat mielduopmáriid buorebut. DA bijat maid fágaidrasttildeaddji bargjoavkku johtui mii galggai doarjut proseassaid.

Dát raporta čilge barggu ja vásáhusaid mat leat dahkon, ja ávžžuha mo viidásat bargat.

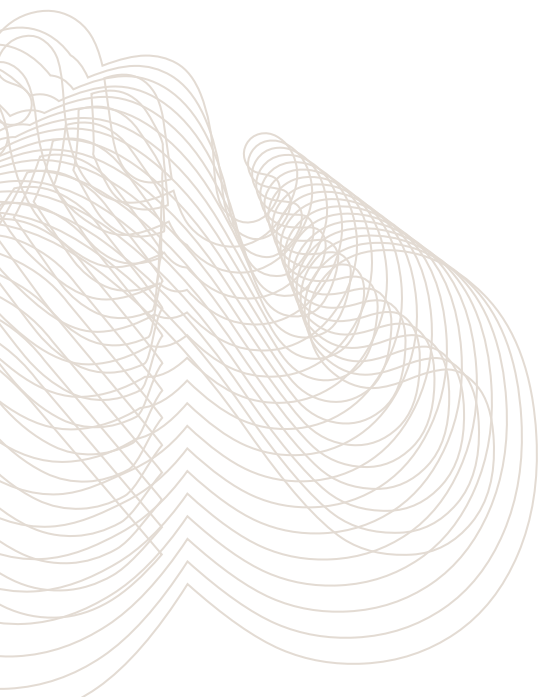
Tråante miessemánnu 10.n. 2017

Sven Marius Urke
direktevra

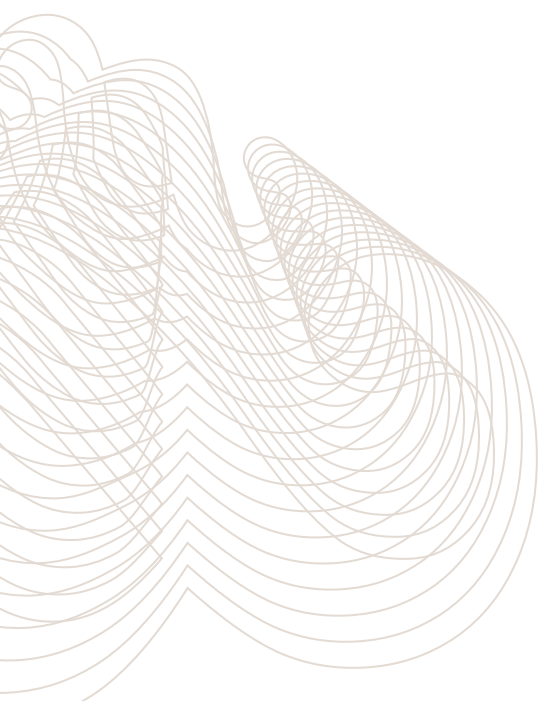
Kersti Fjorstad
ossodatdirektevra

Sisdoallu

Ovdasátni	2
Čoahkkáigeassu.....	5
Mielduopmárbargu GRECOa 2017rapportas.....	6
Mielduopmárortnet Norggas.....	6
Barggu duogáš ja ulbmil.....	7
Doaimmat.....	9
Doaimmat gielddaide:.....	9
1. Diehtajuohkinčoahkkimat gaskal gielddaid ja duopmostuoluid.....	9
2. Ásahit gulahallanolbmo gielddaide gii bargá viidásat ovttasbargguin eanajuohkinrivttiid	10
3.	11
4. Diehtajuohkinsiidu gielddaide www.domstol.no/meddommervalg	11
Doaimmat mielduopmárid várás.....	12
5. Árvovuodđoduvvon animašunfilbma mielduopmáriidda ránggáštusáššiin	12
6. Mielduopmárčoahkkimat duopmostuoluin	12
7. Mielduopmárčoahkkanemiid árvvoštallan – rikaviidosaččat.....	13
8. Digitála diehtajuohkinčovdosat mielduopmáriidda – odđa neahttasiidu mielduopmáriidda ...	15
9. E-oahppu mielduopmáriidda.....	15
10. «Bagadus mielduopmáriidda» – dárkkistuvvon veršuvdna.....	15
11. «Čieža gažaldaga ja vástádusa dutnje gii galggat dupmet» – diehtajuohkingihpa.....	16
12. Diehtajuohkinčála bargoadái.....	16
13. Odđa neahttasiiddut enajuohkinmielduopmáriidda ja «Mielduopmárat eanajuohkinrievttis» – odđa diehtajuohkingihpa odđa mielduopmáriidda	16
Siskkáldas doaimmat duopmostuoluin:.....	17
14. Siskkáldas seminára gos fuomášupmi lea bargodábiid ovdánahttit	17
15. Rápporta Bergen ja Nordhordlándda diggegottin «Bures áimmahuššat mielduopmáriid»...	17
16. Rutiidnaovdánahttin ja siskkáldas bargojohu eanajuohkinrivttiin.	18
17. Praktihkalaš heiveheapmi eanajuohkinrievttis - gielddaoktavuohta	18
18. Kártet rutiinnaid ja doaimmaid mielduopmáriidda duopmostuoluin	18

Eará fáddát ja doaimmat digáštallon dán barggu oktavuodas	19
1. Sihkarvuodadoaimmat	19
2. Rutiinnat mielduopmáriidda erenoamaš lossa áššiin	20
3. Digitála doaibma – SMS-diehtu mielduopmáriidda	20
4. Mielduopmáriid mátkerehkegat	20
5. Etálaš nuoggadusat mielduopmáriidda	20
6. Digitála doaimmat – Sihkaris dokumeantta-juogadeapmi	20
7. Representatiiva válljenmunni	21
8. Rágggáštahti ja ekonomálaš láhtenvuogi iskos	21
Geaidnu viidásat	21
1. Kartet duopmostuoluid dárbbuid	21
2. Kartet gielddaid dárbbuid	21
3. Buoret diehtujuohkin gulahallan gaskal DA, duopmostuoluid ja gielddaid	22
4. Evttohuuvon lágideamit odđa mielduopmáriidda	22
5. Čoahkameanit mielduopmáriidda	22
6. Ollásit digitaliserejuvvon gulahallan	22
7. Seamma dokumeanttaid sádden práksis mielduopmáriidda	22
8. Regelrievdan - duopmostuolloláhka § 69.	22
Mielloduslisttu	23

Čoahkkáigeassu

Riektesihkarvuhtii lea dehálaš dáhkeapmi ahte borgárat leat mielde mearrideamen ja sáhttet ovddidit iežaset riekteáddejumi go dubmejít ránggáštusáššiin.

Oddajagimánus 2016 álggahii Duopmostuollohálddahuš (DA) ovttasbarggu njeallje pilota duopmostuolui nannet ja áimmahuššat mielduopmáriid. Dát raporta čilge barggu ja hájjanemiid mat leat dahkkon pilota duopmostuolui ja DAs ja ávžžuha mo viidásat bargat.

Vuođđu jurdda barggus lea leamašan « oadjebas mielduopmár lea čeahpes mielduopmár»¹, ja oadjebasvuoda oaččut diehtjuohkima ja gelbbolašvuoda bokte.

Geavaheaddjiiskkadeamit čájehit ahte mielduopmárat dárbbasit eanet dieđuid vai šaddet oadjebasa rollas. Pilotaduopmostuoluid bargu duodašta ahte lea dárbu eanet diehtjuohkimii mielduopmáriidda ja gielddaide geat galget válljet sin. Duohtavuodas lea dušše duopmostuolui ja DAs dát gelbbolašvuoda ja geat sáhttet oahpahit dan riektá ja čielgasit. Ollu dain doaimmain maid leat čadahán ja buktagiid maid leat ovdánahttan leat čatnon gulahallamii ja diehtjuohkimii. Bajimus ulbmil bargguin lea nanosmahttit mielduopmáriid rolla ja heivehit nu ahte sáhttet čoavdit bargguid buoremus láhkái.

Ulbmil viidásat lea leamašan láhčit dili buorebut gielddaide. Gielddat dat galget válljet mielduopmáriid. Gielddaide lea dárbu buorre gulahallamii ja ovttasbargui duopmostuolui ja DAain čoavdit dán barggu bures ja beaktit.

Bargu čalmmustahtta maid dan ahte duopmostuolut dárbbasit buriid neavvuid vai nannet gulahallama mielduopmáriiguin.

Bargovuohki lea leamašan ahte doaimmat leat divastallon, mearriduvvon, ovdánahtton, čadahuvvon ja árvoštallon dadistaga. Doaimmat ja buktagat mat leat ovdánahtton leat dadistaga juogaduvvon eará duopmostuoluide sihke interneahtha ja e- čujuhusaid bokte vai sii movttáskit álggahit sullasaš doaimmaid. Barggut leat maid čalmmustahtton duopmostuolu magasiinnas Rett på Sak ja eará mediaid bokte, eret eará NRK.

Doaimmain mainna leat bargan sáhtta lunddolaččat juohkit golmma jovkui:

- Doaimmat gielddaid várás
- Doaimmat mat gusket njuolgga mielduopmáriidda
- Siskkáldas doaimmat duopmostuolui

Min vásáhus lea ahte lea vejolaš sihke duopmostuoluide ja DAii čadahit buoridemiid ja oaččut bohtosiid álkes ja smávva doaimmaid bokte ja unnán resurssain. Seammás lea bargu almmustahttan soames hástalusaid maid berre adresseret buori áiggis ovdal boahte mielduopmárválggaid 2020is.

Ambišuvdna viidásat mielduopmárbargui duopmostuolui ja DAs berre leat ovdánahttit ovttalágaš ja profeššunealla lágideami áimmahuššat mielduopmáriid ja heivehit gielddaid mielduopmáriid válljema. Dákkár ovttalaš ja oppalaš lágideapmi buoridivčče bargguid duopmostuolui.

Mii sávvat ahte bargu mii lea dahkkon, ja dát raporta, sáhtta váikkuhit dasa ahte duopmostuolut ja DA ovttas – lávkis, lávkái - sáhttet ollašuttit dán áigumuša.

¹ Fra vitnestøtteordningen: “Vihtandoarjjaortnegis”

Mielduopmár bargu 2017 GRECO raporttas

GRECO (Europarádets anti-korrupsjionsorgan) 2017 raporta korrupšuvnna nationálačoahkkimis, duopmostuoluin ja áššáskuhtineiseváldin Norggas, muittuha mo earet eará nannet mielduopmáriid diđolašvuoda etihka ja beroštupmeriidduid ektui, ja nannet bagadusa mielduopmáriidda.

GRECO raporta jáhká ávžžuhusaid mielduopmáriidda čuovvuluvvon dohkálaččat mielduopmárbarggaid čađa 2016s. GRECO dohkkeha pilotaduopmostuoluid ja DA mielduopmárbarggaid 2016 leat dehálažžan antikorrupšuvnnabarggus. Loga eanet GRECO mielduopmárbarggaid árvvoštallama duopmostuoluin ja DAs GRECO rapporten čuokkis 39-41.

sáhttet maid leat álbmogisduopmárat ovttaskas siviila áššiin ja eanajuohkinrievttis. Sivas go eanajuohkinriekti lea sierraduopmostuollu, galgá eanajuohkinriekti nammadit mielduopmáriid dovdiin guoskevaš áššis. Dát lea erohus dábalaš duopmostuoluin, gos mielduopmárat vuorbáduvvojit mielduopmárlávdegottis. Alimusrievttis eai leat mielduopmárat.

Dat leat gielddat geat válljejit álbmogisduopmáriid. Válljejupmi dáhkko juohkki njealját jagi, ja ođđa mielduopmárat duopmostuoluide válljejuvvojedje ođđajagimánu 1.b. 2017s.

Duopmostuolu neahttasiidduin gávnnat dieđuid mielduopmáriid birra

Diggegottit ja lágamannerievtit: www.domstol.no
Eanajuohkinrievttit: www.jordskifte.no

Mielduopmárortnet Norggas

Dat navdo leat nana dáhkádus riektesihkarvuhtii go borgárat leat mielde mearrideamen ja sáhttet cealkit iežaset riekteáddejumi go dubmejit áššiin duopmostuoluin.

Čuodi jagi áigi mearridii Sturradiggi ahte bealátkeahkes borgárat (álbmogisduopmárat) galge geavahit iežaset árvvoštusa ja jierpmi mearridit sivalašvuoda ránggáštusáššiin. Nuppiin sániin lea dat almmolaš riekteprinsihppa Norggas ahte seamma dási olbmot galget leat mielde dubmemin. Álbmogisduopmárin lea danin dehálaš rolla min riektevuogádagas.

Álbmogisduopmárin lea seamma ovddasvástádus ja váldi go fágaduopmárin ovttaskas áššiin. Dat ii leat makkárge gáibádus álbmogisduopmáriid fágalaš duogáži.

Álbmogisduopmárat oasálastet ránggáštusáššiin diggegottis ja lágamannerievtis áššin gos sivalašvuodagažaldat dahje ránggáštusa guhkodat duodalaš vearredaguin galgá mearriduvvot. Dat

**NORWEGIAN COURTS
ADMINISTRATION**

Department of Service Development

Good Safeguarding of Lay Judges

Report – Development measures prepared by pilot courts
and the Norwegian Courts Administration 2016/2017

*You are called
as a lay judge...*

Preface

In January 2016, the Norwegian Courts Administration (NCA) initiated a collaboration with four pilot courts in order to develop measures for better safeguarding of the lay judges. An inter-disciplinary team was also established at the NCA to provide support for these processes.

This report describes the work performed and the experience gained, as well as recommendations for the future work.

Trondheim, 10 May 2017

Sven Marius Urke
Director

Kersti Fjørstad
Deputy Director

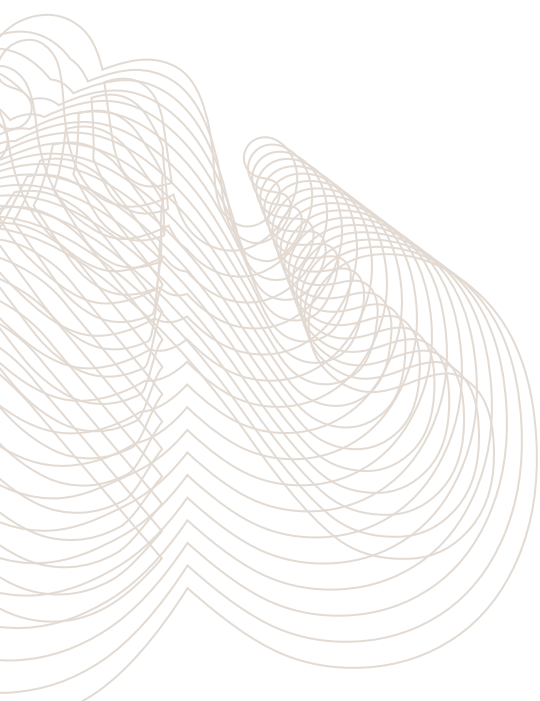

Table of contents

Preface	2
Summary.....	5
The lay judges project in the 2017 GRECO Report	6
Lay judges scheme in Norway	6
Background and objective of the work	7
Measures	9
Measures aimed at the municipalities:	9
1. Information meetings between municipalities and courts.....	9
2. Establishment of contacts in the municipalities for further follow-up and collaboration with the land consolidation courts.....	10
3. Further development of the lay judge portal and LOVISA and the information from the NCA to the municipalities.....	10
4. Information website for the municipalities at www.domstol.no/meddommervalg	11
Measures aimed at the lay judges:.....	12
5. Value-based animation film for lay judges in criminal cases.....	12
6. Seminars for lay judges at the courts	12
7. Evaluation of seminars for lay judges – nation-wide.....	13
8. Digital information solution for lay judges – new websites for lay judges	15
9. E-learning for lay judges.....	15
10. «Guidance for lay judges» – revised version.....	15
11. «Seven questions and answers for you as a judge» – information brochure.....	16
12. Information to employers	16
13. New websites for lay judges in land consolidation courts and «Lay judges in the land consolidation court» – new information brochure for new lay judges	16
Internal measures at the courts:.....	17
14. Internal seminar with focus on development of procedures.....	17
15. Report from Bergen District Court and Nordhordland District Court on «Good Safeguarding of Lay Judges».....	17

16. Development of procedures and internal work flow at the land consolidation courts	18
17. Practical facilitation at the land consolidation courts - contact with the municipalities.....	18
18. Mapping of procedures and measures for lay judges at the courts	18
Other topics and measures discussed as part of the work	19
1. Security procedures	19
2. Procedures for lay judges in particularly difficult cases	20
3. Digital measures – SMS notification of lay judges.....	20
4. The lay judges' travel expenses	20
5. Code of ethics for lay judges	20
6. Digital measures - Secure exchange of documents.....	20
7. Representative selection	21
8. Check of criminal and financial records	21
Next steps	21
1. Mapping of the needs at the courts.....	21
2. Mapping of the needs in the municipalities	21
3. Better information and communication between the NCA, the courts and the municipalities	22
4. Recommended scheme for new lay judges	22
5. Gatherings for lay judges	22
6. Fully digitalised communication	22
7. Unified practice for sending documents to the lay judges	22
8. Amendment - Section 69 of the Courts of Justice Act.....	22
List of appendices	23

Summary

It is considered a guarantee of due process of law that citizens have a right of co-determination and may express their conception of justice by passing judgment in criminal cases.

In January 2016, the Norwegian Courts Administration (NCA) initiated a collaboration with four pilot courts in order to improve the courts' safeguarding of lay judges. This report describes the work performed and the experience gained at the pilot courts and the NCA, as well as recommendations for the future work.

The basic idea behind the work was that «a confident lay judge is a good lay judge»¹, and that such confidence is established through information and knowledge.

User surveys have shown that lay judges need more knowledge in order to feel confident in their role. The work in the pilot courts confirmed that there is a considerable need for information both among the lay judges and in the municipalities that select them. In reality, it is only the courts and the NCA that have this knowledge and may present in correctly and accurately. A lot of the measures implemented and products developed by us are in some way related to communication and information. The main objective of the project has been to help the lay judges feel confident in their role and to facilitate that their tasks will be handled in the best possible manner.

It has also been a goal to improve the facilitation for the municipalities. The lay judges are selected by the municipalities. The municipalities are dependent upon good communication and collaboration with the courts and the NCA to be able to handle this task in a good and efficient manner.

The project has also taken into account that the courts need better tools for communication with the lay judges.

The working mode has been discussion, decision, development, implementation and continuous evaluation of the measures. The measures and products developed have been shared continuously via the Intranet and e-mails in order to motivate other courts to implement similar measures. The project has also been covered in the court magazine "Rett på sak" and in other media, for example the national public broadcaster NRK.

It is natural to divide the measures that we have worked on into three groups:

- Measures aimed at the municipalities
- Measures aimed directly at the lay judges
- Internal measures at the courts

It is our experience that it is feasible for both the courts and the NCA to achieve considerable improvements and good results through simple measures that require only limited resources. Some challenges have been identified, however, that should be addressed well before the next round of lay judge selections in 2020.

The ambition for the further work related to lay judges in the courts and at the NCA should be the development of a uniform and professional scheme for safeguarding of lay judges and facilitation of the municipalities' process for selection of lay judges. Such a uniform and comprehensive scheme will improve the efficiency of the courts.

We hope that the work that has been done, including this report, will help ensure that the courts and the NCA together can fulfil this ambition - one step at a time.

¹ From the witness support scheme: "A confident witness is a good witness"

The lay judges project in the 2017 GRECO Report

The 2017 report by GRECO (the Group of States against Corruption established by the Council of Europe) on corruption in the national parliament, courts and prosecuting authority in Norway, also addressed the recommendations for a strengthening of the lay judges' awareness regarding ethics and conflicts of interest, and a strengthening of the guidance for the lay judges.

In the report, GRECO is of the opinion that the recommendations for lay judges had been followed-up in a satisfactory manner through the lay judges project in 2016. This entails that GRECO considers the lay judges project in the pilot courts and the NCA from 2016 to be of significance for the anti-corruption work. Read more about GRECO's assessment of the lay judges project in the courts and at the NCA under points 39-41 in the GRECO report.

Lay judges scheme in Norway

It is considered a guarantee of due process of law that citizens have a right of co-determination and may express their conception of justice by passing judgment in cases considered by the courts.

More than one century ago, the Storting (Norwegian Parliament) decided that independent citizens (lay judges*) should use their common sense and good judgement to determine the question of guilt in criminal cases. In other words, it is a general legal principle in Norway that one is to be judged by one's peers. Thus, lay people play an important role in the Norwegian legal system.

Lay judges have the same responsibility and authority as the professional judges in each

individual case. No requirements have been stipulated regarding the professional background of the lay judges.

Lay judges participate in criminal cases in the district courts and courts of appeal in cases where the question of guilt is to be determined or sentencing is to be decided for serious crimes. Lay judges may also participate in some civil cases and in the land consolidation courts. As the land consolidation courts are special tribunals, these courts must appoint lay judges who are experts in the matter at issue in each case. In the regular courts, however, the lay judges are drawn by lot from a panel of lay judges. The Supreme Court does not use any lay judges.

The lay judges are selected by the municipalities. This selection process takes place every 4th year, and the process of selecting new lay judges for the courts started on 1 January 2017.

More information on lay judges is available on the websites of the courts:

District courts and courts of appeal: www.domstol.no

Land consolidation courts: www.jordskifte.no

* Lay judges is a common term for lay judges in ordinary cases and jurors in the courts of appeal. The term «lay judges» is normally used as the colloquial term for all types of lay judges and assessors.

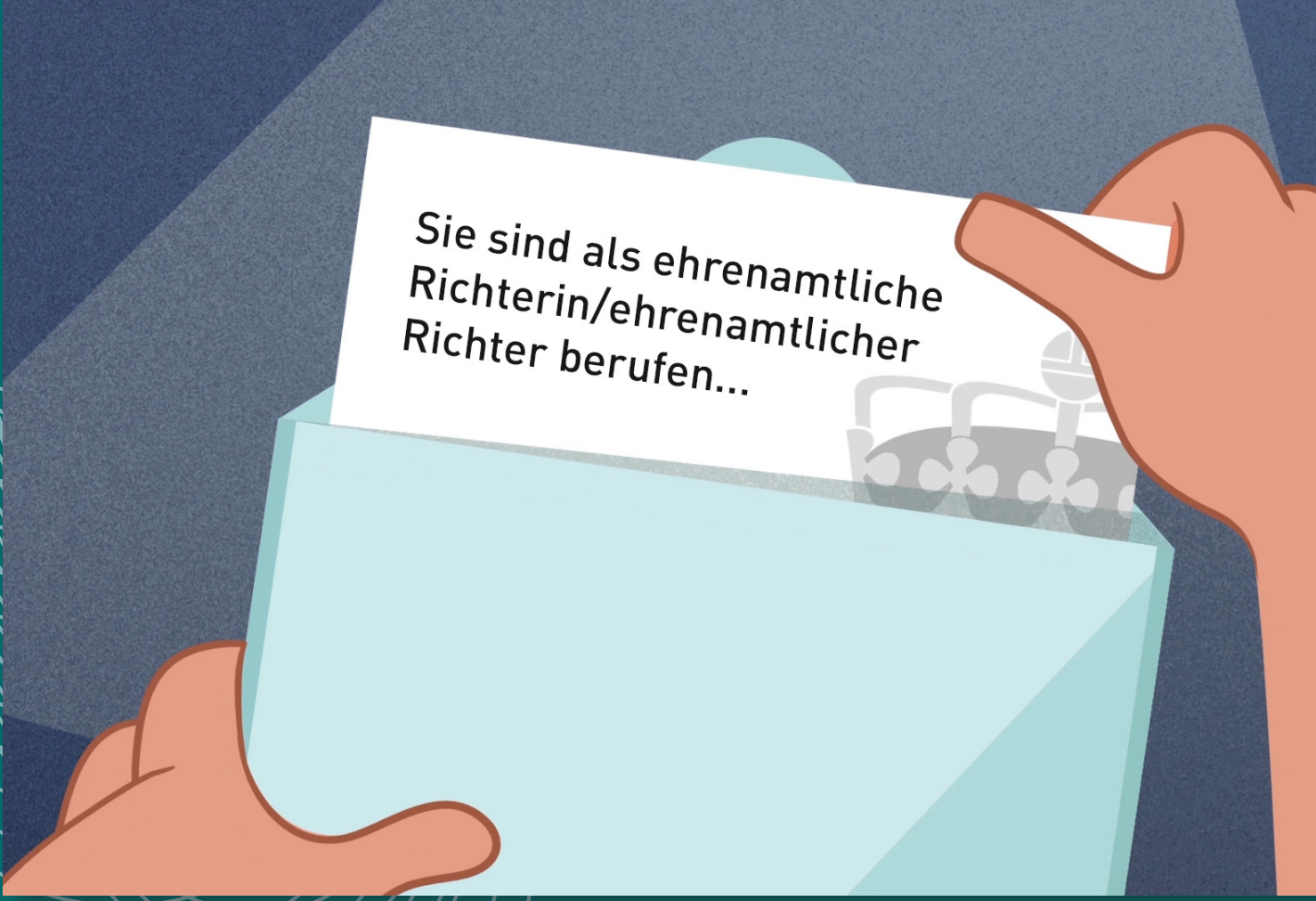

DOMSTOL
ADMINISTRASJONEN

Abteilung für Serviceentwicklung

Optimierung der Zusammenarbeit mit Laienrichtern

Bericht zur Optimierung der Einbindung von Laienrichterinnen
und Laienrichtern in das norwegische Gerichtswesen –
Erfahrungen der Gerichte und der zentralen Gerichtsverwaltungs-
behörde aus dem entsprechenden Pilotprojekt 2016/2017

Sie sind als ehrenamtliche
Richter/innen berufen...

Vorwort

Im Januar 2016 initiierte die zentrale norwegische Gerichtsverwaltungsbehörde einen Piloten bestehend aus vier Gerichten, um die Zusammenarbeit mit Laienrichterinnen und Laienrichtern im norwegischen Gerichtswesen zu optimieren und weiter zu entwickeln. Parallel dazu wurde eine interdisziplinäre Arbeitsgruppe in der Gerichtsverwaltungsbehörde zur Unterstützung der Arbeitsabläufe innerhalb des Piloten gebildet.

Dieser Bericht beschreibt die Arbeit und die Erfahrungen der beiden Gremien und spricht Empfehlungen für die notwendigen zukünftigen Schritte einer Optimierung des Gerichtswesens mit Laienrichtern aus.

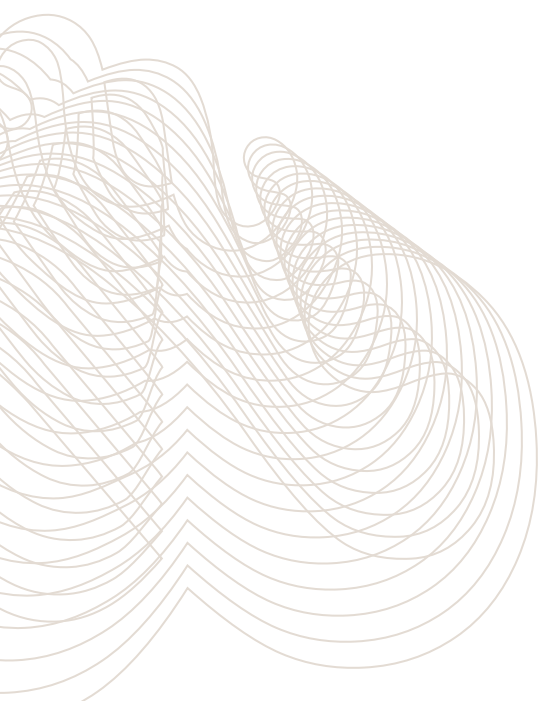
Trondheim, 10. Mai 2017

Sven Marius Urke
Direktor

Kersti Fjorstad
Abteilungsleiterin

Inhaltsverzeichnis

Vorwort.....	2
Zusammenfassung	5
Die Arbeit der Laienrichter, GRECO-Bericht 2017	6
Die norwegischen Regelungen für die Laienrichter/ -innen	6
Hintergrund und Ziel der Arbeit	7
Maßnahmen	9
Maßnahmen die Kommunen betreffend:	9
1. Informationstreffen zwischen den Kommunen und den Gerichten.....	9
2. Ernennung von Kontaktpersonen in den Kommunen für die Zusammenarbeit mit den Gerichten in Angelegenheiten des landwirtschaftlichen Grundstücksverkehrs.....	10
3. Weiterentwicklung des Internetportals für Laienrichter/ -innen, von LOVISA und des Informationsaustauschs zwischen der zentralen Gerichtsverwaltungsbehörde unter Einbindung der Kommunen	10
4. Informationsseite der Kommunen auf www.domstol.no/meddommervalg (Wahl der Laienrichter).....	11
Maßnahmen die Laienrichter/- innen betreffend:	12
5. Vermittlung von ethischen Grundsätzen - Animationsfilm für Laienrichter/ -innen im Strafverfahren	12
6. Treffen der Laienrichter/ -innen bei den Gerichten.....	12
7. Evaluation der Laienrichtertreffen – national	13
8. Digitale Informationslösung für Laienrichter/ -innen – neue Webseite.....	15
9. E-Learning für Laienrichter/ -innen	15
10. Anleitung für Laienrichter/ -innen“ – geänderte Fassung	15
11. Sieben Fragen und Antworten für alle, die urteilen sollen“ – eine Informationsbroschüre ...	16
12. Merkblatt für den Arbeitgeber	16
13. Neue Webseite für die Laienrichter/ -innen bei den Gerichten in Angelegenheiten des landwirtschaftlichen Grundstücksverkehrs	16
Interne Maßnahmen bei den Gerichten:	17
14. Interne Schulungen mit dem Schwerpunkt der Festlegung von Abläufen bei Gerichten.....	17
15. Bericht der Gerichte in Bergen und Nordhordland zur “Optimierung der Zusammenarbeit mit den Laienrichtern/ -innen“	17
16. Festlegung der Abläufe und Zuständigkeiten innerhalb der Gerichte in Angelegenheiten des landwirtschaftlichen Grundstücksverkehrs.....	18
17. Praktische Vorbereitung bei Gericht für Angelegenheiten des landwirtschaftlichen Grundstücksverkehrs – Kontaktperson in den Kommunen.....	18
18. Erfassung von Abläufen und Maßnahmen für Laienrichte/ -innen an den Gerichten	18

Andere Themen und Maßnahmen, die im Zuge der Arbeit diskutiert wurden	19
1. Sicherheit – Abläufe und Maßnahmen	19
2. Maßnahmen gegenüber Laienrichtern/ -innen in besonders schwerwiegenden Fällen	20
3. Digitale Korrespondenz – SMS-Mitteilungen an Laienrichter/ -innen	20
4. Reisekostenabrechnungen der Laienrichter/ -innen	20
5. Ethische Grundsätze für Laienrichter/ -innen	20
6. Digitale Korrespondenz – sicherer Austausch von Schriftstücken	20
7. Repräsentative Auswahl	21
8. Prüfung der Zuverlässigkeit und charakterlichen Eignung der Laienrichter/ -innen	21
Die weiteren Schritte	21
1. Feststellung des Bedarfs bei den Gerichten	21
2. Feststellung des Bedarfs bei den Kommunen	21
3. Bessere Informationen und Kommunikation zwischen der zentralen Gerichtsverwaltungsbehörde, den Gerichten und den Kommunen	22
4. Empfohlene Schritte und Maßnahmen gegenüber neuen Laienrichtern/ -innen	22
5. Treffen für von Laienrichtern/ -innen	22
6. Volldigitalisierte Kommunikation	22
7. Vorgaben für die Versendung von Schriftstücken an Laienrichter/ -innen	22
8. Änderung der Bestimmung in § 69 des norwegischen Gerichtsverfassungsgesetzes (domstolloven)	22
Liste der Anlagen	23

¹ Aus der norwegischen Regelung zur Unterstützung von Zeugen «Ein sicherer Zeuge ist ein guter Zeuge».

Zusammenfassung

Mit der Einführung des Amtes von Laienrichtern/-innen stellt der norwegische Staat sicher, dass die gesellschaftlichen Strömungen in das Strafverfahren einfließen. Dadurch wird nicht nur das Gerichtswesen innerhalb des Staates gestärkt sondern auch das Gemeinwesen, welches damit Einfluss in die Judikative erhält. Gleichzeitig bleibt so das Gerichtswesen in der Gesellschaft verankert und stellt damit ein wesentliches Element zur Stärkung der freiheitlich demokratischen Grundordnung des norwegischen Staates dar.

Im Januar 2016 initiierte die zentrale norwegische Gerichtsverwaltungsbehörde Domstoladministrasjonen (DA) einen Piloten aus vier Gerichten zur Optimierung der Einbindung von Laienrichtern/-innen. Dieser Bericht beschreibt die Arbeit und die Erfahrungen, die aus dem Piloten und der Arbeitsgruppe innerhalb der Gerichtsverwaltungsbehörde gewonnen wurden. Gleichzeitig werden Empfehlungen für weitere Schritte und Maßnahmen zur Optimierung des Laienrichterwesens in Norwegen gegeben.

Zentraler Gedanke des Projekts war, nur „ein sicherer Laienrichter ist ein guter Laienrichter“¹. Insoweit nehme die Schulung der Laienrichtern/-innen einen wesentlichen Schwerpunkt ein.

Untersuchungen haben gezeigt, dass von Laienrichtern/-innen ein gewisses Maß an Fachkenntnissen benötigen, um sich in ihrer Rolle sicher zu fühlen. Die Arbeit des Piloten bestätigte dies. Der Bedarf an Informationen ist sowohl bei den Laienrichtern/-innen als auch bei den Kommunen, die die Richter auswählen sollen, äußerst groß. Was die Grundanforderungen an die Laienrichtern/-innen anbelangt, so dürfen diese nur ein minimales Maß betragen, um auch tatsächlich

einen gesellschaftlichen Querschnitt in Norwegens Gerichte vorzufinden. Allerdings sind bestimmte Fachkenntnisse notwendig, um das Laienrichteramt im Sinne der Verfassung ordnungsgemäß ausüben zu können. Für diese Schulungen kommen in Norwegen nur die Gerichte und die Gerichtsverwaltungsbehörde in Frage. Sie alleine verfügen nur über die entsprechende Fachexpertise. Dies betrifft vor allem Fragen der Kommunikation innerhalb eines Verfahrens und über das Rechtssystem und deren Abläufe.

Darüber hinaus war es ein Ziel, die Kommunen besser in den Prozess der Auswahl der Laienrichter/-innen einzubinden. Um diese Aufgabe gut und effektiv zu lösen, sind sie von einer guten Kommunikation und Zusammenarbeit mit den Gerichten und der Gerichtsverwaltungsbehörde abhängig.

Insoweit lag der Schwerpunkt der Projektgruppe auf der Verbesserung der Zusammenarbeit zwischen den Gerichten und den Kommunen.

Unterschiedlichste Maßnahmen wurden entwickelt, beschlossen, evaluiert und auch realisiert und der Öffentlichkeit zugänglich gemacht. So wurden die Arbeitsergebnisse vom norwegischen Gerichtsfachblatt "Rett på sak" und in den Medien, unter anderem dem öffentlichen norwegischen Sender NRK, aufgegriffen und journalistisch präsentiert.

Letztlich verwirklichen alle Maßnahmen eine der drei nachfolgenden Ziele:

- Stärkung der Kommunen bei der Auswahl der Laienrichter/-innen
- Stärkung der Laienrichter/-innen
- Optimierung der Einbindung der Laienrichter/-innen bei den Gerichten

Eine spürbare Optimierung zur besseren Einbindung der Laienrichter/-innen bei den Gerichten erfordern dort und innerhalb der norwegischen Gerichtsverwaltungsbehörde teilweise nur den Einsatz geringer Ressourcen.

Gleichwohl stellte sich heraus, dass die Wahl der Laienrichter/-innen überarbeitet werden muss. Sie muss überall nach den gleichen Maßstäben stattfinden. Dies betrifft vor allem das entsprechende Anforderungsprofil Laienrichter/-innen.

Insoweit verstehen die im Piloten zusammengefassten Gerichte und die norwegischen Gerichtsverwaltung in diesem Bericht einen wesentlichen Beitrag zur Weiterentwicklung des norwegischen Laienrichteramtes.

Die Arbeit der Laienrichter im GRECO-Bericht 2017

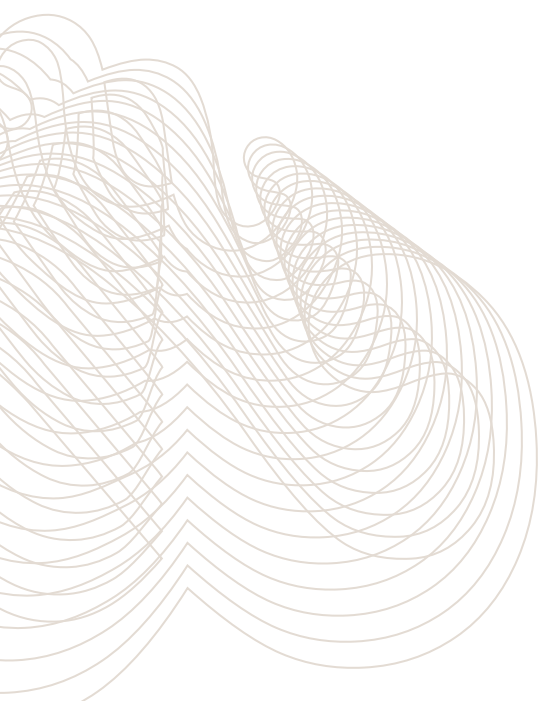
Der Bericht von GRECO (das Antikorruptionsorgan des Europarates) von 2017 über die Korruptionsprävention bei Abgeordneten, Richtern und Staatsanwälten in Norwegen enthält unter anderem Empfehlungen zur Stärkung des Bewusstseins von Laienrichtern bezüglich ethischer Prinzipien und Interessenskonflikte und zur stärkeren Anleitung von Laienrichtern.

Der GRECO-Bericht kommt zu dem Schluss, dass die Empfehlungen für Laienrichter durch die Laienrichterarbeit im Jahre 2016 auf zufriedenstellende Art und Weise umgesetzt wurden. GRECO bewertet die Laienrichterarbeit in den Piloten und in der norwegischen Gerichtsverwaltungsbehörde von 2016 als bedeutend für die Korruptionsprävention. Mehr über die Bewertung der Laienrichterarbeit in den Piloten und in der norwegischen Gerichtsverwaltungsbehörde durch GRECO finden Sie unter Punkt 39-41 des GRECO-Berichts.

Auf den Webseiten der norwegischen Gerichte finden Sie weitere Informationen über die Laienrichter/-innen:

Für Amtsgerichte und 2. Instanz: www.domstol.no
Gerichte für Angelegenheiten des landwirtschaftlichen Grundstücksverkehrs: www.jordskifte.no

Notater

www.domstol.no
www.jordskifte.no

